

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

15 MAYIS 1965

Sayı : 267

100 Kuruş

onbeş günlük tarafsız

siyaset

iktisat

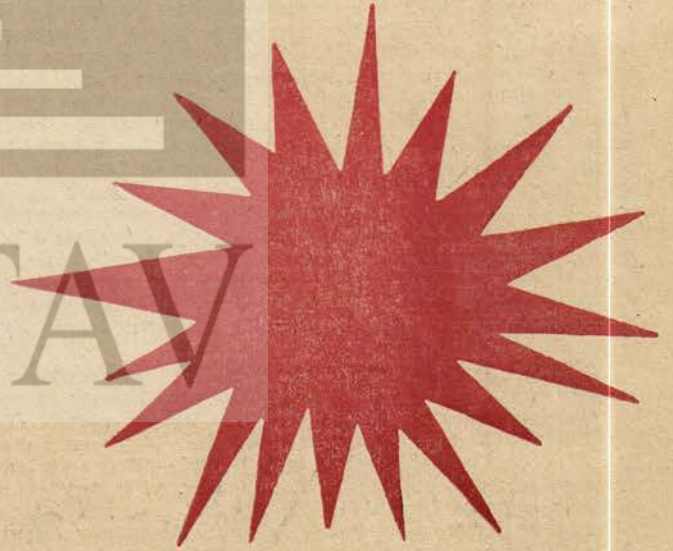
fikir ve kültür dergisi

DIPLOMASİ

den

SAVAŞA

PETROL ETRAFINDA DÖNENLER!

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

KIBRISMI? TÜRK — YUNAN SAVAŞI MI?

Geçen onbeş günde olduğu gibi bu sayımızda da özellikle Kıbrıs Meselesi ile ilgili yorumları aktaracağız. Bazı çevrelerde, Kıbrıs Meselesinin Türkiye'nin aleyhinde bir safhaya girdiği, bu yüzden Türk - Yunan savaşının arifesinde bulunduğumuz kanaati belirtmiştir. Hâlen meselelerin önemi NATO Bakanlar Konferansı Toplantısı sonunda ortaya çıkacağına benzemektedir. Türk Hükümeti muhalefeti ile birlikte «Millî Bir Politika» üzerinde kararlıdır. Kısa zamanda bu meselelerin yeni bir safhaya gireceği tahmin edilmektedir.

1 Mayıs tarihli CUMHURİYET'te, Türkiye ve Yunanistan'a yapılan Amerikan yardımlarının bir dengesizlik doğurduğu ifade edilmekte, «Türkiye artık halkıyla, partileriyle, teşekkülleriyle, Meclisleriyle bütün bu haksızlıkları düzelterek bir kişiliğe sahip olduğunu ve gerektiği zaman millî mücadele ruhunun şahlandığını göstermelidir.» denilmektedir.

BARIŞ DÜNYASI Mecmuasında, idare edenlerin gerçekçi olmaya mecbur oldukları, şimdiye kadar kaybettiklerimizin sırf bu gerçekçi olmama prensibinden doğduğu ifade edilmekte ve «Bir iç politika bunalmasından kurtulma çabasıyla D. P. iktidarının birdenbire ve o zamana kadar kendisinin de tuttuğu istikametten ters yüzü geri dönmesi, başımıza bir Kıbrıs davası açtı.» denilerek, şimdi tutulacak tek yolun Gazi'nin açtığı gerçekçi yol olacağı kaydedilmektedir.

MİLLİYET'te Feridun Cemal Erkin, «Kıbrıs Meselesinin Halli Yolundaki Maniler» adlı yazısında, bu manileri saymakta ve «Sözlerine, vaatlerine, akıdelerine verdikleri değeri, hukuk ve insanîyet dışı hareketleriyle bütün dünyaya göstermiş olanların teminatlarına inanacak ve yeni bir Türk kitlesinin Batı Trakya'da ve Adakalılara ilâveten Rum idaresine terkine razı olacak bir Türkiye hiçbir zaman görülmeyecektir.» demektedir.

4 Mayıs tarihli VATAN'da Mehmet Kemal, Amerikalıların Yunanistan'ı silâhlandırarak bizi güçsüz koyduklarının gazetelelerinde belirtildiğini ifade ile «Bi kez Amerikalılara eyvallah demiyelim, onlarla selâmı, sabahı keselim, göreceğizki, millî itibarımız artacak, millî onurumuza kavuşacağız. Ondan sonra, uluslararası temaslarda eşitlik nedir göreceğiz. İşte milliyetçilik bunu yapabilmeyedir. Ötekilerin milliyetçiliği geveleme spekülasyonlarıdır.» demektedir.

MİLLİYET'te Abdi İpekçi, Dominik ile Kıbrıs'ı mukayese ederek, Amerikalıların Dominik konusundaki davranışını yermekte ve «Washington son davranışlarını dünya kamu oyunu haklı göstermeye çalışırken Türkiye'ye bu çelişmenin hesabını özellikle vermek zorundadır. Amerikaya karşı bir kafa tutma niteliğinde gözükün bu ifade, aslında onları Türkiye'de istenmeyen adam durumuna düşüren ve düşmanlık yaratan haksız ve yanlış politikasıyla ilgili bir uyarıdır.» diyor.

5 Mayıs tarihli MİLLİYET'te İzzet Sedes, Kıbrıs ile ilgili devletlerin hatalı tutumları dolayısıyla bir Türk - Yunan çatışmasının befordığını, bu sebeple Türkiye'nin bazı yan tedbirler alması gerektiğini belirterek, «Başta Amerika olmak üzere, NATO müttefiklerinin, Kıbrıs'ta NATO'yu parçalayabilecek tehlikelerin yattığını halâ göremedikleri, hatta Türklerin Kıbrıs için döğüşmeyeceklerine inandıkları bir gerçektir. Bu inançla işlenen hatalar Türk Milletinin sabrını taşımış, Türkiye için son derece önemli bir millî dâvanın, eskiden olduğu gibi tek başına halledilmesi kararlılığı doğurmuştur.» diyerek Gromiko'nun Ankara ziyaretinde Türk - Rus dostluğunun daimi ve güvenilir olmasının istenileceğini yazmaktadır. Diğer bir sitede Bülent Ecevit barışçı isteklerimize rağmen, Yunanistan'ın iç siyasi durumumuz dolayısıyla zaman kazanmaya çalıştığını, İnönü zamanında çizilen dış politika yolunun ulusa benimsenmiş olduğunu, yeni hükümetinde aynı yolda bulunduğunu, yürütülüş şeklinde değişikliklere rağmen yolun aynı yol olduğunu ifade ile, «Yunanistan, Kıbrıs sorununun barışçı yollardan çözümünü güçleştirip savsakladıkça, başta hangi hükümet olursa olsun, seçimlere ne kadar az zaman bulunursa bulunsun, savaş yolu, Türkiye için tek çıkar yol olarak görünecektir.» demektedir, böyle bir durumda ise Yunanistan'ın yalnız Kıbrıs'ta değil bütün cepheleriyle karşımızda olacağını söyledikten sonra, «Baştaki hükümet, ne kadar kısa süreli olursa olsun, Türk Devleti sürekli ve Hükümet, halkın benimsediği bir dış politika izlediği sürece, iktidariyle, muhalefetiyle, tarafı ile, bütün Türk Ulusu adına davranmış olacaktır.» diye yazmaktadır.

6 Mayıs tarihli YENİ TANIN'de, dış politikamızın hükümet ve mutlu bir azınlık elinde tutulduğu, Kıbrıs meselesindeki hatalı tutumumuz yüzünden dünya kamu oyununun Yunanistan tarafından toplandığı ifade edilerek, «Olayların başlangıcından beri, üç ay öncesine kadar iş başında olduğu ve Kıbrıs konusunun anahtarlarını çizdiği için, C.H.P. yi kılıpayı fazlasıyla sorumlu saysak bile, bu konuda bütün partilerin, İsmet Paşa bir diplomasi sihirbazıymış gibi O'nun dümen suyuna girdikleri inkâr edilemez.» denilerek, aşırı temkinin meseleyi bu hale getirdiği ifade edilmekte ve «Amerika'ya tek yönlü tutumunu değiştirmesini kesin şekilde söylemenin zamanı geçiyor.» denilmektedir.

AKİS Dergisinde Metin Toker, Dışişleri Bakanımızın Avrupa seyahatında son derece önemli bazı dış temaslara başladığını, basiretli, realist ve akıllı umumi efkârımızın kendisine yardımcı olacağını, bazı meselelerin aydınlığa kavuşacağını, bu sebeple ışık'ın dış politikamızda belirli olan seviyenin üstüne çıkması gerektiğini ifadeyle, «Bugün Amerika Türkiye ile değil lideri bulunduğu Batı Bloku ile kozunu paylaşmak durumuna kendini sokmuştur. Londrada görüşüyorki bu yapılacaktır. Türkiye'nin vaziyetinin ne olduğu sorulacak olursa buna verilecek en iyi cevap sanırım şu olacaktır: Biz bu meselede Amerikan değil, Batı Bloğunun yanındayız! Bu, beş yıl önceki Türkiye'nin durumuna nazaran büyük ve esaslî bir değişikliktir. Cumhuriyet Hükümetinin Dış İşleri Bakanına temaslarda da bu değişiklik ışık tutacaktır.» diye yazmaktadır.

KİM Dergisinde Özcarr Ergüder, Dominik ve Kıbrıs meselesindeki Amerikan tutumuna değinerek «... Türkiye Amerikanın Dominik'e hangi gerekçeyle çıkarma yaptığını en iyi sormak durumunda bulunan ülkelerden biridir. Fakat bunu kapalı kapılar ardından Dear Rusk'a, ya da şu veya bu Amerikan elçisine sormakta hiç fayda yoktur. Yapılacak iş, bunu açık açık dünya halk efkârının önünde sormak, daha da açığı, Amerika'dan hesap istemektir. İşte, Türkiye'ye kendi sesini çıkarabilmesi için mükemmel bir fırsat! Amerika'ya «Müsade et de sesimi çıkarayım» demekle kaybettiklerimiz, Kıbrıs'tan ibaret değildir. Gerçek kaybımız, yalnızlığımızdır. Kıbrıs, bu yalnızlığımızın sembolünden başka bir şey değildir.» diye yazmaktadır.

8 Mayıs tarihli DÜNYA'da Falih Rıfkı Atay, şimdiye kadar Kıbrıs'ı bir iç politika konusu olarak sömürdüğümüzü, dış politikada ise devletin ve milletin başına dartacak bir kriz konusunu yaptığımızı ifadeyle; «Yeni dünya şartları içinde kuvvet ve zor kullanmanın Amerika gibi Rusya'yı yokedebilecek bir devletin başına bile ne belalar açtığını görüyoruz. Bu kuvvet ve zor kullanmayı dahi iç politika için sömürmekten çekinmedik, sendeledikçe Amerikaya kızdık. Rusyaya döndük, Arab dünyasından medet umduk, Kıbrıs Adası şimdi Arap sancaklı teknelere taşınan Rus füzeleri ve silâhları ile donatılmıştır.» demektedir ve «Şimdi ne olacak? Bilen yok. Gören gösteren yok. Dış politika için sömürmek, devamlı bir hal yolu yerine geçici iç politika zaferi elde etmek zaaflarımızın sorumluluğunu başkalarında arıyoruz.» diyor.

MİLLİYET'te Nuri Eren, «Garple ve Amerika ile münasebetlerimiz Rusya ile durumumuzun etkisi altında kıymet kazanır. Bu itibarla, Türk - Rus münasebetlerini sadece Kıbrıs olaylarının inisyatifiyle tanzim etmeye kalkışmak onların değerini küçümsemektir.» demektedir ve «NATO ittifakı ve Amerika ile münasebetlerimiz Rusyanın cihansümül kudreti karşısında hayattır. İttifakın bu hayatiyeti batının Kıbrıs'taki menfaatlerimiz karşısında biganeliğine rağmen berdevamdır.» diyerek, hedefimizin «Millî birlik» olması gerektiğini sağlık veriyor.

9 Mayıs tarihli CUMHURİYET'te Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay, Kıbrıs meselesi dolayısıyla belirli hale gelen dış politika ve Kalkınma Plânı üzerinde durarak, bu konuda alınacak tedbirleri sıralamakta ve sonuç olarak, «Kıbrıs meselesinde en müsait andan faydalanmadığımızı düşünenler MİLLÎ UYANMA yolunda müsait şartlardan istifade ettiğimizi görüp ferahlayabilirler. Kıbrıs'ın kaybı tehlikesi bize kendimizi kazandırabilir.» demektedir.

VATAN'da Mehmet Kemal, «Şimdiye kadar bizim NATO'ya yük olduğumuzu, ulusal çıkarlarımız bakımından NATO'dan çekilmemiz gerektiğini savunuların ağız değiştirmiştir. NATO'nun ne olduğu anlaşılmaya başlamıştır.» demektedir ve NATO'ya girişimizi nedenlerini saymakta ve «Amerika ile, NATO ile ilişkilerimizi millî çıkarlarımıza göre düzenleyelim diyenlerin haklılığı gün geçtikçe anlaşılacaktır.» demektedir.

10 Mayıs tarihli TERCÜMAN'da Kadircan Kaflı, Kıbrıs gitti diye düşünenlerin aldandığını, «Kıbrıs Davası sadece Kıbrıs Ada'sında bir miktar toprak, yüz yirmi bin Türk Türklerin hak ve hürriyetleri davasında değildir; aynı zamanda Türkiye'nin şeref, haysiyet ve varlık davasıdır.» demektedir ve «Kıbrıs Davasında şimdiye kadar gelip geçen hükümetimizin hataları olmuştur, bu dava bu hale gelmemeliydi.» dedikten sonra, hataları saymakta ve artık mücahitlerle birlikte Türkiye'de gözleminin açıldığını, belirtmektedir.

ZAFER'de Fıruzan Tekil, yetkililerin son demecilerinden orduya ait araçların sağlanması ve yapılması hususunda görevlilerin inisyatiflerinin önlenildiğini öğrendiklerini, bundaki sorumluluğun bu çabaları önleyenlere ait olacağını ifade ile, «Türkiye haklarının ihlal edilmemesi, Türkiye'nin, bir müdahalede bulunabileceği kanaatinin verilmesi, böylece Kıbrıs Anayasası üzerine kanat gerilebilmesi için, anlaşmanın imzasını müteakip, tedbirlerimizi almamız, ihtiyaç vukuunda çıkarmamızı yapabileceği için teşkilatlanmamız gerekmez mi idi? diye» sormaktadır.

Hazırlayan: Bekir EKİNCİ

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNÖK TABAFLSIZ SİYASES İZİSİSİ KÖLİSİSİ ÖSÖRÖSİ

BU SAYIDA :

Basımımızda Onbeş Gün

Başyazı :

Son safhaya doğru

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

«Millet Yapar» kampanyası
C.H.P. ne yeni katılmalar
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının
Mektupları
Seçimler ve gecekondu
Mirasyedi Belediyeler
Büyük Elçilerimizin Paris Toplantısı
Dominike Amerikan Müdahalesi
Hind - Pakistan Gerginliği
Petrol ve Madenlerimiz
Cahit TALAS

GÜNÜMÜZÜ AYDINLATAN BELGELER

Faysal'ı Kral Yapan Petrol
Antoine ZISCHKA

İNCELEMELER :

Özel Sermaye Hareketleri ve Geri Kal-
mış Ülkeler Sait DİLİK
Büyük Milli Davamız :
Petrol Davasında Tehlikeli ve Utanı-
lacak Çabalar
Muammer AKSOY
2. Cihan Savaşından yirmi yıl sonra
Berlin Tuğrul ANSAY
Türkiye'nin yapı sorunları
S. Tuğrul CEMALİGİL

NE DİYORLAR :

Bedel Bülent ECEVİT

KÜLTÜR VE SANAT :

Bitmeyen Kavga Mehmet SEYDA
Brigitte Bardot'yu Savunmak
Sungu ÇAPAN
Bibliyografya
Der : S. N. ÖZERDİM

Sorumlu milletlerarası kuruluşların ilgisizliği ve meselenin almakta olduğu ciddiyetin gerektiği şekilde değerlendirilmemesinden ötürü Kıbrıs buhranı Türk - Yunan ilişkileri bakımından vahim bir sonuca doğru gitmektedir. Mesele ne Birleşmiş Milletler ne de NATO tarafından, başlangıçtan itibaren, Doğu Akdenizde yıllardan beri teessüs etmiş bir muvazenenin barış içinde yaşamak isteyen bir memleketin, Türkiye'nin aleyhine bozulmakta olduğu açısından ele alınmaya bir türlü yanaşılmamış, buna mukabil yakın ve uzun vadeli menfaatları bakımından Türkiye'nin, bu denge bozulmasına seyirci kalamıyacağı gerçeği de iyice kavranmamıştır. Bu gelişmenin temelinde dost sandığımız ve safca inandığımız Birleşik Amerikanın hatalı politikası yatmaktadır. Üç beş yıl öncesine kadar bu memleketi karşı duyulan sevgi ile bu sevginin şimdi yerini almış olan hisler ölçüldüğü ve mukayese edildiği zaman Amerikanın ne derece yanlış bir yolda olduğu kolayca teşhis olunabilir.

Gerçekten, son yıllarda nerede haksızlık ve kaba kuvvet politikası varsa, onların destekçisi rolünü artık benimsemiş görünen ve Batı dünyasının mânevî liderliğini çoktan yitirmiş olan Birleşik Amerika, Türk Milletini oyalamış ve Enosisi önce el altından sonrada açıktan açığa desteklemekle Kıbrıs meselesinin bir Türk - Yunan harbine doğru süratle gelişmesinde başlıca rolü oynamış ve son yıllarda verilen sözlere sadakatsizliğinin, milletlerarası anlaşmaları hiç saymanın tipik örneklerini vermiştir. Kendi vatandaşlarının hayatlarını korumak bahanesiyle bağımsız devletlerin meşru hükümetlerini yıkmak için memleketleri işgal etmekte hiç bir sakınca görmezken veya Dominikte ikinci bir Küba yaratılmasını önlemek isterken, Kıbrısta silâhsız insanlara, kadınlara, çocuk ve ihtiyarılara karşı işlenmekte olan cinayetleri durdurmak için harekete geçen Türkiye'nin karşısına çıkmakta tereddüt göstermemiştir. Şayet önümüzdeki aylarda Kıbrıs buhranı bir Türk - Yunan çatışması ile son bulursa, bunun başlıca sorumlularından biri şüphesiz Birleşik Amerika Devleti olacaktır.

Bugünkü Kıbrıs buhranı Makarios vasıtası ile Yunanlılar tarafından adım adım yaratılmıştır. Buhranın bu safhaya gelmesine 1950 lerden bu yana Türk Hükümetleri tarafından takip olunmuş hatalı ve safdil politikanın da rolü olmuş ve bu politikalar Yunanistanı niyetlerinde daha çok şımartmıştır. «Türkiye için Kıbrıs meselesi diye bir mesele yoktur» şeklinde yapılan talihsiz beyandan ve iki adım öncesini göremeyen ve sezemeyen bir politikadan sonra, Türk kamu oyu ve basını, Kıbrıstaki Türk Cemaati ve İngiltere o zamanki hükümetlerini uyarmış ve birkaç yıl çabadan sonra Züriç ve Londra Andlaşmalarına ulaşılmıştır. Fakat bu anlaşmaların Makarios ve Yunanistan için, esasları çok önceden tesbit edilmiş uzun vadeli Enosis politikasının bir safhası olduğu, zaman ve zemin müsait görünür görünmez meselenin yeniden ortaya çıkacağı maalesef Türk dışişlerini idare edenler tarafından iyice tespit olunamamıştır. 1961 Türk seçimlerini müreakkip ve Yunan siyaset hayatına Papandreau gibi bir demagog hakim olduktan sonra, Türkiye'nin iç politika çekişmeleri ve zaafı ve Makarios'un anlaşmaları ihlâl faaliyetlerine müsamaha gösterilemeden daha başlangıçtan itibaren kesin olarak müdahale edilememiş olması, 1963 yılının sonunda Enosis politikasını ikinci safhasını açıklığa ulaştırmıştır.

Şüphesiz bu durumun süratle gelişmesinde Türkiye'nin iç politikasının geniş etkileri olmuştur. Bu makalenin dar çerçevesi içinde iç politikamızda Adalet Partisinin yaratmış olduğu kısır bir çekişme devresi, sırf oy mülâhazaları ile bu partinin 27 Mayıs İhtilâlinin mahkûm ettiği bir zihniyeti ve kitleyi ısrarla savunur bir duruma gelmesi, iki askerî darbe teşebbüsüne müsait bir ortamı yaratmakta başlıca rolü oynaması keyfiyeti ve kendisi dışında kurulmuş koalisyon hükümetlerini ısrarla yıpratmağa çalışması gibi sakim tutumu ve nihayet bir milletin en güzide zekâlarından ve insanlarından teşekkül etmesi gereken parlâmentonun geniş ölçüde alelade insanlardan meydana gelmiş olmasının bütün toplum hayatımızda yaratmış olduğu zaafın üzerinde dur-

mak ne mümkün ne de faydalıdır. Hatta Adalet Partisinin bugünkü liderinin sorumsuzluğa, ölçsüzlüğe ve gene her meseleyi dar bir partizanlık açısından ele alma eğilimine örnek teşkil edecek beyanları ve davranışları üzerinde de durmak mümkün değildir. Hiç olmazsa dış meselelerde iç politikanın zararlı, bölücü ve topluma faydalı olmayan itiyatlarından millet olarak kurtulmamız lâzımdır. Kıbrıs buhranını yalnız Makarios ve Yunanistan değil, fakat aynı zamanda bizim içerdeki bizansca çekişmelerimiz ve dışarda Türkiyenin zayıflamakta bulunan bir devlet olduğuna dair varılan kanaat yaratmıştır. Türkiye çok konuşulan fakat pek az iş yapılan bir memleket haline gelmiştir.

Fakat her şeye rağmen Türkiye Kıbrıs buhranının yurdumuz bakımından şerefli bir çözüm yoluna ulaşması için bütün iç çekişmelerini bir tarafa itmeğe karar vermiş bulunmaktadır. Bunun en güzel ve yeni örneğini geçen pazar günü basına vermiş olduğu özel bir beyanat ile Sayın İnönü vermiş ve geçen sayımızda da değindiğimiz üzere yaşayan en büyük devlet adamımız olduğunu bir defa daha ispatlamıştır. Gerçekten NATO müttefiklerimiz ve işbirliği halinde olduğumuz memleketler, NATO Bakanlar Konseyi toplantısının arefesinde, Sayın İnönü'nün, muhalefetinde bütün ağırlığı ile dış politika ve özellikle Kıbrıs buhranı konularında hükümet ile tam bir mutabakat halinde bulunduğunu beyan etmesinin hususi bir önem taşıdığı anlamaları ve bu beyanati iyi değerlendirmeleri lâzımdır. Bu önem şuradan gelmektedir. Şayet NATO Kıbrıs buhranına ciddi olarak el koymaz ve Yunanistan NATO silâhları ile Kıbrıs fiilen işgal etmiş olması hadisesine son vermezse, Türkiye, geleceği, emniyeti ve mevcut dengenin aleyhine bozulmasını önlemek için lüzumlu göreceği bütün tedbirleri almakta ve harekete geçmekte kendisini serbest sayacaktır. Bunun ifade ettiği mâna, NATO'nun Doğu Akdeniz Kanadının çökme tehlikesi ile karşı karşıya gelmiş olmasıdır.

Türkiye Millî Mücadeleden bu yana eline geçen fırsatlara rağmen hiçbir devletin toprak bütünlüğüne göz dikmemiştir. Komşuları aleyhine genişleme politikası takip etmemiştir.

O zamandan bu yana komşuları ve dış âlem ile münasebetlerini tanzim eden Lozan Andlaşmasının çizmiş olduğu hudutlara sadık kalmıştır. Haklara ve hürriyetlere saygı duymuş, kaba kuvveti reddetmiş ve milletlerarası andlaşmalara, ahlâki ve mânevî kurallara uyarak kurulan bütün harp sonu teşekkülleri içinde yer alarak barışa hizmet etmeğe çalışmıştır. Avrupa Konseyine, Müsterek Pazar Camiasına katılmak istemesi en yakın işbirliği ve ilişki halinde bulunduğu memleketlerle birlikte barış içinde yaşamak arzusundan ve kararından doğmaktadır.

Fakat bir komşusunun, Yunanistanın kendisi aleyhine devamlı olarak ve sonu gelmeyen ihtiraslarını durdurmanın zaruretine de inanmış olarak Türkiye, bir bütün olarak kararını almıştır. Bu karar, Enosis olmayacak ve Kıbrıstaki Türkler ayrı bir cemaat olarak Kıbrısta hür ve şerefli bir şekilde yaşamaya devam edeceklerdir. Kıbrıs buhranını başka tür-

lü ve olup bittilerle çözmeğe çalışmak Türkiye ile Yunanistanı bir silâhlı çatışmaya kaçınılmaz bir şekilde götürecektir.

Londra toplantılarını yapmakta olan NATO Bakanlar Konseyi eğer NATO'nun Doğu Akdeniz Kanadına bir değer vermekte ise, Kıbrıs buhranını bu değer ölçüsü içinde ele almak mecburiyetindedir. Sayın İnönü'nün dediği gibi «NATO'nun Doğu Kanadını teşkil eden devletler arasında derin bir itimat meselesi bulunduğunu herkes bilmektedir. NATO Doğu kanadındaki derin buhranın halledilmesi için kendisine bütün olarak ve ciddi ödev düştüğünü takdir edecektir.» NATO, Kıbrıs meselesinde akli selimi hakim kılacak bir yolu benimsemelidir. Çünkü Türkiye, Yunanistanın sorumsuz ve olup bitti politikasına mukabele etme kararını almış bulunuyor. Bu konuda Türk toplumu içinde hiç bir anlaşmazlık mevcut değildir.

Onbeş Günün Notları

“Millet Yapar,, Kampanyası

Cumhuriyet gazetesi «Millet Yapar» adlı bir kampanya açmış bulunuyor. Basınımızın mümtaz bir rüknü olan bu gazetenin açmış olduğu «Millet Yapar» adlı kampanyanın, hükümet dahil olmak üzere, çeşitli çevrelerde mâkes bulmuş olması insana gurur vermektedir. Cumhuriyet gazetesini, böyle bir kampanyaya öncülük etmiş olmasından ve millete mevcut dayanışma miteğimizi bu vesileyle ortaya koymuş bulunmasından ötürü tebrik etmek isteriz.

«Millet Yapar» kampanyasını belli bir açıdan değerlendirmek gerekir: Bir memleketin ihtiyaçları, belli bir amaca göre tesbit edilir ve bu ihtiyaçları karşılamak üzere çeşitli kaynaklara müracaat olunur. Hedefler ve bunlara ulaşma yolları bir plân içinde değerlendirilir. Meseleyi bu açıdan ele aldığımız takdirde, milli savunma ihtiyaçlarımızın çok evvelden tespit edilmiş olması ve bu ihtiyaçların gerektirdiği araçların da sağlamış bulunması gerekir, şeklinde bir sonuca varılır. Böylesine bir plânlı davranış tasvip etmeğe de imkân yoktur. Cumhuriyet Gazetesinin öncülük etmiş olduğu bu kampanya, acaba belli bir sistem içinde ve tedbirli bir şekilde hareket etmediğimizi dolayısıyla bugünün ihtiyacı olan çıkarma gemilerimizi sağlayamamış olduğumuzu mu ifade eder? Cumhuriyet gazetesinin açmış olduğu kampanya, ister istemez bu soruyu akla getirmektedir.

Biz, milli savunma ihtiyaçlarımızın belli hedeflere göre tespit edilmiş olduğu kanısındayız. Bir taraftan toprak bütünlüğümüzün sağlanması, diğer taraftan Türkiyenin Nato Camiası içindeki fonksiyonu gözönünde tutularak milli savunma ihtiyacımız tespit edilmiş ve bu ihtiyacın gerektirdiği araçlarla mücehhez bir ordu meydana getirilmeğe çalışılmıştır. Bu hedeflere göre, kara, deniz ve hava kuvvetlerinin yurt savunması içindeki oran ve durumları tâyin edilmiştir. Bugün, Türkiye başka bir problemle karşı karşıyadır: Kıbrıs meselesi, «helenizm» in yeniden hortlamasına vesile vermiştir. Türkiyenin, Akdenizdeki dengenin muhafazası, NATO camiasının çatlamaması, Türk - Yunan ilişkilerinin iyi bir şekilde devamı hususunda gösterdiği çaba, Yunanistan tarafından anlaşılınmamış olduğu gibi, dostluğuna itibar ettiğimiz Amerika Birleşik Devletleri tarafından da değerlendirilememiştir.

Türkiye, akli selimle hareket etmesinin NATO Camiasının bir kanadının çökmemesi hususundaki gayretinin karşılığını Kıbrıs tezinden ve Akdenizdeki menfaatlerinden fedakârlık etmeğe davet olunmak suretiyle almıştır. Amerikanın, Kıbrıs konusundaki tutumunu artık ortaya çıkarmıştır: Amerika, bu konuda, pasif kalmak bir yana, Yunanistanın donanmasını takviye suretiyle Akdenizdeki dengeyi Türkiye aley-

Forum Mecmuası
Yazı İşleri Müdürlüğüne

Forum'un 226 ıncı sayısının 5 inci sayfasında «Maden Kanunu tasarısı memleketimizin uzun vadeli milli menfaatlarını sağlayabilecek nitelikte olmaktan çok uzak görülmektedir» hükmü yer almıştır.

Bu hükme sizi götüren sebeplerle, Maden Kanununun bu mesele ile alakalı maddelerinin bildirilmesini rica ederim.

Mehmet Turgut
Enerji ve Tabii Kaynaklar
Bakan

**

3.5.1965

Forum Mecmuası
Yazı İşleri Müdürlüğüne

266 sayılı ve 1 Mayıs 1965 tarihli Forum Dergisinin «Yabancı Sermaye ve Tabii Kaynaklar» isimli yazısında ;

1 — Ham petrol fiyatlarının % 35 pahalı olduğu ve bundan dolayı Türkiye'nin 15 milyon dolar zarar ettiği,

2 — Yabancı şirketlerin Türkiye'deki arama faaliyetlerinde oyalanma siyaseti takip ettiği,

3 — Petrol Kanununun değiştirilmesi ve imtiyazların kaldırılması, iddiaları ortaya atılmıştır.

Önümüzdeki günlerde bu meseleler müzakere mevzuu olacaktır. Elinizdeki vesika ve hesapların Bakanlığuma en kısa zamanda gönderilmesini rica ederim.

Mehmet Turgut
Enerji ve Tabii Kaynaklar
Bakan

Seçimler ve Gecekondu

1957 ve 1961 seçimlerinden önceki Forum sayılarını inceleyen okuyucu gecekondularda ilgili haberler bulacaktır. Mahalli seçimleri de buna katarak, özellikle 27 Mayıs önceki partilerin sevimli olma yarışında gecekonduların önemli bir yer aldığı söyliyebiliriz. Seçimlerden önce partiler ve iktidarlar bu iskân bölgelerine yatırım yaparlar. Birkaç ay gecekondu yapımını rahat bıraktıkları gibi, elektrik verme, su götürme gibi belediye hizmetleri de bu tavizin içine girer.

Nitekim 1965 seçimleri de yaklaşırken İmar ve İskân Bakanı, gecekondu yapım kampanyasını açtı... «Hiçbir gecekondu yıkılmıyacak» haberini verdi... Böylece bir çığ gibi artan gecekondu daha rahat bir şekilde çoğalabilecekler. Yirmi yılda elli milyon TL, bir yatırım bekliyen şehirlerin mesken davası beklenenden önce büyüyecek.

hine değiştirmektedir. Bu ise, milli savunma ihtiyaçlarımızın yeniden gözden geçirilmesini ve ona göre yeni araçların sağlanmasını gerektirmekte ve acil yardıma ihtiyaç göstermektedir.

Türkiye, Amerikanın dostluklara sadakatsizliğine şahit olmuştur. Cumhuriyet Gazetesinin açtığı «Millet Yapar» kampanyası, bu ortam içinde değerlendirildiği takdirde, kampanyanın taşıdığı anlam büyük olur :

Bu kampanya, Amerikalıların Türk dostluğuna gösterdikleri ilgisizliğin bir protestosu mahiyetindedir. Bu yönden, Amerika için üzerinde durulacak çok şey vardır : Avrupanın bir çok bölgelerinde «Çirkin Amerikalı» damgasını yemesine sebep olan Amerikan politikası, Türkiye'de de bu sathı malle girmektedir. Türk halk oyunur sempatisini kayıp etmeğe matuf bir Amerikan politikasının sonuçları her halde, Amerika için de küçümsenecek değerde değildir.

Bu kampanya, Türk Milletinin, bir çok şeyleri tek başına yapmağa kadar olduğunu göstermekte ve kuvayı milliye ruhunu hatırlatmaktadır. Bu yönden, Cumhuriyet Gazetesinin açtığı kampanyanın milletin geleneklerine ve geçmişine yakışır bir hacimde gerçekleşmesini temenni ediyoruz.

Bu kampanya, Türkiye'nin, harpden çekinmediğini, harbi milletlerin hayatında gerektiği takdirde, başvurulacak bir çare olarak kabul ettiğini göstermektedir. Dostlarımız ve müttefiklerimiz, Türkiye'nin bir harbe angaje olmayacağı düşüncesi içinde iseler, yanılmaktadırlar ve Türkiye'nin tutumunu yanlış değerlendirmektedirler. Kıbrıs meselesi, dostane yollarla halledilmediği takdirde, Türkiye bunun için harbi göze alacak durumdadır. Hatta Türk Milleti bu konuda dışardan yardıma muhtaç olmadığını da, Cumhuriyet gazetesinin kampanyasını benimsemek suretiyle göstermek istemiştir. Bu sebebledir ki Cumhuriyet Gazetesinin açtığı kampanya hükümetçe ve toplumca benimsenerek, millete mal edilmiştir.

C. H. P. ne Yeni Katılmalar

Eski Milli Birlik Komitesi üyeleri Kabibay, Erkanlı ve Solmazer geçen hafta içinde siyasi faaliyete Cumhuriyet Halk Partisi içinde, yeniden başlama kararı almışlardır. Onları takiben emekli kurmay yarbay Mustafa Ok da Cumhuriyet Halk Partisine girmiştir. Seçim arifesindeki bu katılmaların partiyeye yeni bir güç kazandırdığını söylemekte herhangi bir yanlışlık yoktur. İhtilâl idaresinin bir zamanlar Cumhuriyet Halk Partisine karşı olan ve Türkiye'de radikal sosyal ve ekonomik reformlar yapılmasına taraftar olan üyelerinin şimdi Cumhuriyet Halk Partisi saflarına katılmaları ilk bakışta bir çelişme gibi görünebilir. Ancak unutmamak gerekir ki, Cumhuriyet Halk Partisi içinde petrol ve maden konularında taviz vermemeğe kararlı, toprak reformunu mutlaka gerçek-

leştirmeğe inançlı kuvvetli bir akım belirmiştir. Bu akım özellikle üçüncü İnönü hükümeti politikasına istikamet vermiştir. Bundan başka, batı ittifakı içinde şahsiyeti ve haysiyeti olan bir dış politika görüşünü Cumhuriyet Halk Partisi lideri İnönü yürütmeye başlamış, fakat bu politika henüz meyvalarını vermeden İnönü hükümeti bilinen şekilde düşürülmüştür. Bütün bunlar, Cumhuriyet Halk Partisinin iç politikada reformcu bir parti haline gelmekte olduğunu, dış politikada ise Türkiye'nin milli menfaatlerini korumaya kararlı yeni bir politika görüşünün takibesi bulunduğunu gösteren açık işaretlerdir. Gene kabul etmek gerekir ki, Cumhuriyet Halk Partisi mevcut siyasi partiler içinde en çok sayıda aydını sinesinde toplamış bulunmaktadır ve bu özelliğinden dolayı parti kamu oyunda beliren gelişmeleri en iyi şekilde değerlendirebilecek durumdadır. Bütün bu faktörler göz önünde tutulduğu takdirde Kabibay ve arkadaşları tarafından yapılan tercihte herhangi bir çelişme olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine giren Türkes ve arkadaşlarına karşı, Kabibay ve arkadaşlarının faydalı bir karşı unsur oldukları da hatırdan çıkarılmamalıdır.

Sonbahar seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisinin daha genç ve inançlı bir kadro ile parlamento'ya girmesinin memleketimizin ve Cumhuriyet Halk Partisinin siyasi geleceği bakımından olumlu sonuçlar doğuracağı söylenebilir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının Mektupları

FORUM, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut'tan aşağıda aynen yayınladığımız iki mektup aldı. Gayri nazik bir üslupla ve FORUM'u, başında bulunduğu Bakanlığın bir dairesi sandığı itibaini uyandıran bir zihniyetle kaleme alınan bu mektuplara şimdilik cevap vermiyoruz. Ancak sütunlarımızı Petrol Davası ve Maden Kanunu Tasarısı hakkındaki fikirlerini açıklamak üzere Sayın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına açık tutuyoruz. FORUM fikir meydanıdır. Şayet memleketimizin bu iki milli dâvası konusunda Sayın Mehmet Turgut belli bir görüş ve fikri temsil etmekte yahut belli bir görüş ve fikre inanmakta ise, bunları ifade etmesi ve tartışmaya koyması her bakımdan faydalı olacaktır. Bu suretle FORUM'un ortaya koyduğu durumun ve iddiaların başka türlü olduğunu veya kendisinin sandığı gibi gerçeklere uymadığını ispat etmek fırsat ve imkânı Sayın Mehmet Turgut'a verilmektedir. Gelecek sayımızda iki mektubuna vereceğimiz cevapla birlikte okuyucularımızın, Sayın Mehmet TURGUT'un iddialarını, Maden Kanunu ve Petrol dâvamız konularındaki mukabil görüşlerini birlikte değerlendirmek fırsatını elde edeceklerini ümit etmekteyiz.

Forum barınma hakkını her zaman savunacaktır. Yıkımın bir çare olmadığını Türkiye'de ilk önce ortaya koyan, gecekonduların yıkarak değil, şehirlerdeki yeni yerleşimi düzenleyerek, ihtiyaç sahibi ile kamu kurumlarının imkânlarını örgütlemek şeklinde olumlu bir yönelme doğabileceğini ilk önce teklif eden dergi olarak, yanlış davranışları protesto ederiz.

Gecekondular meselesi konuşulmaya başlanıyorsa on yıla yakın bir zaman geçtiği halde, hâlâ köklü hiçbir tedbir alınmamış bulunmaktadır. Gecekonduların yıkılmasına amir olan kanunlar yürürlükte olduğu halde son beş yılda takriben yüzbin gecekondular inşa edilmiş, devlet otoritesi sifira indirilmiştir. Oran yıl geçtiği halde, göçlere sahne olan şehirlerimizin hiçbirinin imar planına bu yerleşimi öngören en ufak bir teklif girmemiştir. Mesken kredilerinin bazı kayıtlara bağlanmasının gecekondular meselesiyle bir ilgisi yoktur. Gerçeklerden uzak kalınarak hazırlanan mesken kanunu rafa kaldırılıp, yenisi hazırlanmamıştır...

Yani bu sahalarda yaşayan insanların, hukuken suçlu durumları çözülmemiş, şehirler düzeltilmesi imkânsız bir düzensizliğe gömülmüş ve ayrıca kısa zamanda harabe haline gelecek kötü inşaatla dolmuş, şehirlinin ekonomik potansiyel olabilmesi için hiçbir çalışma yapılmamış, ortalamaya sosyal şartlar büyük ölçüde düşmüştür. Durum böyle iken «gecekondular yıkılmıyacak» şeklindeki sözler havada kalmakta, seçim öncesinde ise politik tavizden başka birşey olamamaktadır.

Mirasyedi Belediyeler

Şehirli belediyeyi kontrol etmekten uzaktır. Birkaç yolun asfaltlanması gibi adı olaylar onu memnun edebilmekte, birçok eksik günlük hizmetlerin aksamasından da veryansın söylenmektedir. Aslında belediyenin köklü işlerinde ne yaptığını kimse sormamaktadır... Örneğin büyük şehir belediyesine;

● Bir kanunla sana devredilen hazine arsalarını ne yaptın? Onlar sana satılıp harcansın diye verilmedi!

● Ne zamandır var olan «mesken teşvik kanunu» nu ne işe yarattın?

● Hani imar planı? Planın hangi meselelere çözüm getiriyor? Hangisini ele aldın ve hangi seviyede gerçekleştirdin?

● En kazançlı işlerden biri olan taşımayı nasıl olurda dolmuşlara kaptırarsın? vb... sorular sormak ihtiyacındayız!

Bizde belediye karayollarına şehir yolu yaptırır, Devlet Su İşlerinden birkaç kuruma bedava aldığı suyu bir liraya satar, hazineden bedava aldığı arsaları elden çıkarır, hele İstanbul ve Ankara Belediyeleri hangi adalete sığındığı belli olmayan bir şekilde Devlet Bütçesinden vasıtasız yardım alır... Bukadar devlet yardımı gördüğü halde, şehirlinin refahı için hangi ciddi işi başarıya ulaştırır?

Birçok belediyeler, çok kere iyi niyetle garip işlemlere gidiyorlar. Örneğin arsalarını parselleyip satıyor, ve bundan bir gelir

sağladıklarını sanıyorlar. Cömertçe elden çıkardıkları arsaların bir daha geri dönmiyeceği ve bunun da bir sonu olduğunu düşünmedikleri gibi, bu arsalar için yüklenmesi hizmetlerin (alt yapı ve servisler, yani yol, su, elektrik vb. sabit tesisler ile günlük hizmetlerin) kendisine satıştan elde ettiğinden daha fazla malolabileceğini de düşünmekten acizdirler...

Devlet bütçesinin görüşüldüğü bu günlerde, belediyelerin durumu mutlaka ele alınmalı, artık bu mirasyediliğe bir son verilmelidir. Bu arada, belediyelere gerçek bir destek olan İller Bankasının sermayesi 300 milyon TL. ndan 600 milyona çıkarılmış ve 1 milyar 200 milyona ulaştırılması için yapılan kanun teklifini çok olumlu karşıladığımızı belirtmek isteriz. Belediyeler, Devletin karşılıksız yardımlarından kurtarılıp, ciddi kuruluşlar olarak borçlanmalara gitmelidirler.

Büyük Elçilerimizin Paris Toplantısı

İlk defadır ki bir Dışişleri Bakanımız bir yabancı hükümet merkezinde on küsur büyük elçiyi toplayarak dış politikamızdaki son gelişmeleri onlarla tartışmıştır. Bunu, teamül haline gelmesini arzu ettiğimiz bir davranış olarak alkışlıyoruz. Başta Birleşik Amerika olmak üzere bir çok devlet tarafından ötedenberi kullanılan bu usulün, muhabere imkânları nisbeten yetersiz olan Büyük Elçilerimiz için için çok faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Günün ancak muayyen bir iki saatinde, oda hava şartları uygun olduğu takdirde, şifreli olarak merkezle yazışan sefirlerimizin diğer muhabere imkânları kıfayetsizdir. Bütçe mülâhazaları ile Dışişleri Bakanlığının dışardaki sefirlerine ancak iki cins gazete - onlarda iktidar gazeteleri - gönderebilmektedir. Radyo yayınlarımızın takatlerinin düşüklüğü veya yayın müddetlerinin azlığı sebepleriyle dış teşkilâta faydalı olmaktan uzaktırlar. Bu yayınlar duyulsalar bile haber bültenlerinin kaliteleri ve muhtevası aslâ tatminkâr değildir. Anadolu Ajansı hâlâ sadece dış haberleri alıp tercüme etmekten ileri giden bir çalışma düzenine girememiştir. Haberlerimizi dış ülkelere yayacak bir verici cihaz temin edememiştir.

Bu şartlar altında dışarda önemli bir merkezde Büyük Elçilik vazifesine başlayan bir hariciyecimiz bir kaç ay içinde kendini memleketteki gelişmelerden ve atmosferden kopmuş hisseder ve faaliyet hasasını, ne kadar dinamik olursa olsun, daraltmak zorunda kahr. Daha az basınla temas eder, Radyo ve televizyon raporlarından ürker, Türkiye'nin aktüel meseleleri hakkında konferanslar vermekten kaçınır veya verse bile pek yuvarlak ve cansız cümlelerle dinleyicilerini tatmin edemez.

Bu muhabere tıkanıklıkları karşısında Dışişleri Bakanımız Hasan İshık'ın Büyük Elçilerimizle yaptığı son birfing'in ne ka-

dar faydalı olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki Büyük Elçilerimiz de bu toplantı esnasında bir çok konularda birbirlerini ve Dışişleri Bakanımızı aydınlatmış olmalıdırlar.

Dominik'e Amerikan Müdahalesi

Nisan sonlarında bir grup genç subayın ayaklanması ile başlayan Dominik buhranı, Birleşik Devletlerin 20.000 kadar deniz piyadesi ile paraşütçü'yü Santa Domingo'ya sevk etmesi ile oldukça karışık bir hal almıştır.

1963 senesinde General Wessin Y Wessin, diktatör Rafael Trujillo'nun öldürülmesinden sonra seçimle iş başına gelen Cumhurbaşkanı Bosch'u devirerek sağ eğilimli bir idare kurmuştur. Genç subaylar bazı şahsi menfaatlerini kısıtlıyan bu yeni idarenin memnun kalmamışlar ve Bosch adına ayaklanarak anayasa hükümeti talep etmişlerdir. Hükümet kuvvetleri duruma hakim olmak şöyle dursun, hava hücumlarıyla halkın infialine de sebep olmuştur. Bu anarşik durumdan Küba'da yetişmiş ve Dominik'e gönderilmiş komünist elemanların faydalanabileceği inancı ve telâşi içinde, Amerikalı Sefiri, Washington'dan deniz piyade kuvvetleri istemiştir.

29 Nisan günü Santo Domingo'ya gelmeye başlayan Amerikan kuvvetleri sözumona buraya yabancı uyrukluları korumak gayesiyle sevk edilmişlerdir. Fakat daha sonra Başkan Johnson, bu bölgede, ikinci bir Küba yaratılması endişesinin kuvvet sevkine sebep olduğunu itiraf etmiştir.

Asi olarak sıfatlandırılan genç subayların lideri Albay Francisco Caamano 1963 senesinde dağıtılan Parlâmento üyelerini toplantıya çağırması ve kendisini onlara Cumhurbaşkanı seçtirmiştir. General Wessin'in taraftarları ise asker sivil karması beş kişilik bir cunta ile meşru hükümet olduklarını iddia etmektedirler.

Bu arada Amerikan Devletleri Teşkilâtı gönderdiği bir arabulucu heyet kanalıyla iktidara sahip oldukları iddiasında bulunan iki grup arasında ateş kesimini sağlayabilmiştir. Fakat o ana kadar ölü ve yaralıların sayısı 2.000 rakamını çoktan geçmiş blunmaktaydı.

Forum'un baskıya girdiği şu sırada Güvenlik Konseyinde Dominik meselesi sert tartışmalara sebep olmaktadır. Washington'un en büyük kozu liste halinde açıkladığı 55 kişilik Kastrocu bir grubun Dominik'de Albay Caamano'nun yanısıra mücadelede katılmış olmasıdır. Yani Amerikan kuvvetleri bir komünist müdahalesine veya tahrikine karşı Dominik'e yardıma gelmişlerdir.

Niyet ne olursa olsun Washington OAS çarterini çiğniyerek Dominik'in iç işlerine müdahale etmiştir. Birleşik Devletlerin, daha doğrusu Başkan Johnson'un bu basiretsiz davranışı gerek Amerika içinde ve

gerekse dışında o derece tenkidlere sebep olmuştur ki Washington derhal Amerikalı-lararası bir kuvvet teşkil edilerek aradan sıyrılma çareleri aramaya başlamıştır. Amerikan Devletleri Teşkilatı toplantısında kuvvetli bir kullu faaliyeti sonunda 5'e karşı 14 oyla Dominik'e gönderilmek üzere özel bir askerî kuvvetin teşkili karar altına alınmıştır. Meksika, Uruguay, Şili, Venezuela, Ekvatör ve Peru temsilcileri kararın aleyhinde oylarını kullanmışlar ve Amerika'yı şiddetle tenkid etmişlerdir.

Sabık Cumhurbaşkanı Bosch ve Albay Caamano'ya bakılırsa ortada bir komünist tehlikesi bahis konusu değildir. Ortalığı telâşa veren ve durumu Küba'ya benzeter Amerikan Sefiridir. Aksine, Washington bu davranışı ile komünistlere büyük bir propoganda fırsatı vermiş bulunmaktadır.

Öyle anlaşılıyor ki Başkan Johnson Kuzey Vietnam'a giriştiği hava bombardımanlarının komünist ülkelerden ciddi bir mukabeleye sebep olmamasından cüret alarak Monroe doktrinini yeryüzünün her tarafında tatbik etmek kararındadır. Diğer taraftan, son hadise bir defa daha ispat etmiştir ki Washington artık otokratik kuvvetli idareleri zayıf demokrasilere tercih eder olmuştur. Bu bakımdan General Wessin'in Amerikan menfaatlerini koruyacak kuvvetli idaresi, eğer kurulabilirse, tercih edilecektir.

11 Mayıs günü Londra'da başlayan Nato Bakanlar Toplantısında başta Fransa olmak üzere bazı üyelerin Amerika'yı Dominik hadisesinden dolayı tartaklaması beklenebilir. Fakat olan olmuştur. Şimdi Washington bütün gayreti ile Dominik problemini Amerikan Devletleri Teşkilatına devretme çabası içindedir.

Hint - Pakistan Gerginliği

Pakistan Kızıl Çin'in kucağına atan basiretsiz Hindistan'ın Kongre Partisi ileri gelenleri, kışın çöl, yazın bataklık olan Kutch gibi önemsiz bir toprak parçası için Başbakan Şastri'yi zecri tedbirler almaya zorlamaktadırlar. Bütün hadise hudut işareti bile bulunmayan Kutch bölgesinde Pakistanlıların bir buçuk kilometre içeriye bir hudut karakolu kurmalarıyla başlamıştır. Hind kuvvetlerinin bu karakolu ele geçirme gayretleri kanlı çarpışmalara sebep olmuş ve İngiltere'nin araya girmesiyle müsademe kısmen durdurulabilmiştir. Pakistan, yılın büyük bir kısmı su altında kalan bu bölgede hududun su yatağının ortasından geçmesi lâzımgeldiğini iddia ederken, Hindistan bir hudut anlaşmazlığı sözüne bile sinirlenerek bütün bu bölgenin kendine ait olduğunu ileri sürmektedir.

Mesele coğrafi olmaktan ziyade hissi-dir. Hindistan, Pakistan'ın Tibete asker yığmakta olduğu söylenen Kızıl Çin'le müştereken kendisine karşı harekete geçeceği endişe ve sinirliliği içindedir.

Gerçekte Pakistan, Kızıl Çin'le dostluğunu ve Kutch'daki hudut anlaşmazlığını Keşmir için belki ilerde birer koz olarak kullanmayı düşünebilir. Fakat asla Hindistan'a karşı bir tecavüz tasavvuru olmaz.

Bu hudut hadisesi üzerine, bir misilleme olarak, Hindistan eski Keşmir Başbakanı Şeyh Abdullahı tevkif ve sürgüne gönderme yolunu tutmuştur. Keşmir de, bu haber üzerine beş kişinin ölümü ve elliye yakın insanın tevkifi ile neticelenen büyük

nümayişler olmuş ve gerginlik alabildiğine artmıştır. Filhakika Şeyh Abdullah Mekkeyi de içine alan iki aylık seyahati esnasında Hindistan aleyhtarı konuşmaları ile, Keşmir'de Hind Hükümeti başına iş açacağını ispat etmiş bulunmaktaydı.

Açıkça Hindistanı Pakistana tercih eden Rusya, İngiltere'nin aracılık gayretlerini zorlaştırmaktadır. Geçmişte her ild tarafa da kötü olan Washington, bu sefer, tam manasıyla hadiselerin dışında seyirci kalmayı tercih etmiştir.

İncelemeler

Özel Sermaye Hareketleri ve Geri Kalmış Ülkeler

Sait DİLİK

Kapital yaratma gücü ile kapitale duyulan ihtiyaç bakımından dünya ülkeleri arasında büyük bir farklılık ve dengesizlik vardır. Örneğin kapital yaratma gücü yüksek olan bir kısım ülkelerde, ekonomi reel kapitale doymuş olduğundan, kapital talebi artık o kadar şiddetli değildir. Diğer bir kısım ülkelerde ise yetersiz bir kapital teşekkülü çok yüksek bir kapital talebi ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Birinci grup ülkeleri millî gelirleri yüksek, sanayileşmiş ileri ekonomiler arasında görüyoruz. Bu ülkelerde sermayenin fiyatı, yani faiz haddi ve kâr imkânları düşüktür. İkinci grubu ise genellikle, kalkınma çabasında olan bütün geri kalmış ülkeler teşkil etmektedir. Bu ülkelerin doğal kaynakları elverişli olanlarında, kapitalin marjinal verimi yüksek olduğundan faiz haddi ve kâr imkânları da yüksektir.

Ülkeler malların üretimi bakımından da farklı imkân ve şartlara sahiptirler. Bu durum dış ticarete yani malların, arzın fazla olduğu ülkelere doğru akmasına yol açmıştır. Böylece, kısmen de olsa, ülkeler arasındaki farklı üretim imkânlarının doğuracağı dengesizlik ve sakıncalar giderilmiş ve fiyatlar birbirine yaklaşmıştır.

İşte mal ve hizmet akımına benzer bir şekilde sermayenin de, arzının

fazla ve fiyatının düşük olduğu gelişmiş ülkelere, arzının az fakat fiyatının yüksek olduğu az gelişmiş ülkelere doğru akması gerekirdi. Gerçekten sermaye arz edenlerle talep edenlerin rasyonel hareketleri bu sonucu doğuracaktır.

Acaba realitede böyle bir sermaye akımı varmıdır, Sermaye, arzının fazla olduğu ileri ülkelere fiyatının yüksek olduğu geri kalmış ülkelere doğru akmakta mıdır? Bu akımı önleyen ya da yönünü değiştiren etkenler var mıdır? Bu hususları cevaplandırabilmek için geçmişin ve günümüzün milletlerarası sermaye hareketlerine kısa bir bakış zorunlu olacaktır.

Yalnız burada kastedilen işletme ve kişilerin inisiyatiflerine dayanan kapital hareketleridir. Bunun ötesinde hükümetler arası anlaşmalara dayanan veya çeşitli millî ve milletler arası kurumlar aracılığı ile yürütülen sermaye hareketleri varsa da bunlar konumuz dışında kalmaktadır. Bunlara ancak gerekli olduğunda değinilecektir. Ayrıca daha çok spekülatif amaçlar güden kısa vadeli özel kapital hareketleri de dikkate alınmaya-caktır.

Uzun vadeli sermaye hareketleri ilk zamanlarda hemen hemen tümüyle milletlerarası sermaye piyasalarında obligasyon alım-satımlarına dayanmaktaydı. Sermaye ihraç eden ülkelerin işletme ve kişileri sermaye

ithal eden ülkelerdeki daha yüksek faiz hadlerinden yararlanmak amacıyla bunların aksiyonlarını satın alıyorlardı. Günümüzde ise özel sermaye hareketlerinde ihracat kredileri, belirli yatırım projelerinin finansmanı, diğer ülkelerde iştirâklere girerek ya da tesisler kurarak direkt yatırımlar yapılması şekilleri önem kazanmıştır. Son zamanlarda Amerikan firmaları çeşitli Avrupa ülkelerinde kurulu tesisleri satın alma yoluna gitmektedirler.

Milletlerarası sermaye hareketleri ilk defa 19 uncu yüzyılda geniş bir anlam kazandı. O zamanların en gelişmiş ülkesi İngiltere idi. Bu ülkeden Batı Avrupa ile Kuzey Amerika, Güney Amerika ve Avusturalya gibi deniz aşırı ülkelere ve bazı İngiliz kolonilerine sermaye akmaya başlamıştı. Böylece, yabancı sermaye, sömürge olarak istismar edilenler dışında, bu ülkelerin kalkınmasında ya da daha fazla geri kalmamasında önemli bir rol oynamıştır.

Birinci Dünya Savaşına doğru İngilterenin yanında özellikle Fransa ve Almanya da kapital ihraç eden ülkeler olarak ortaya çıktılar. Bu üç ülkeden dışarı akan sermaye toplamı 1914 yılında 33 milyar doları bulmuştur. Fakat bu miktarın yarısından fazlasını (18 milyar dolar) İngiliz sermayesi teşkil etmişti (1). Bütün bu sermaye hareketleri serbest işletme ve kişilerin inisiyatifine dayanıyordu. O zamanların genel ekonomik görüş ve politikasına uygun olarak sermayeye ülkeler arasında tam bir hareket serbestisi tanınmıştı. Bu sermaye hareketlerini ürkütücü siyasî istikrarsızlıklar ve güvensizlikler yoktu.

Birinci Dünya Savaşı bu üç ülkeyi ekonomik bakımdan sarstı. Böylece bunlar sermaye ihraç eden ülkeler olarak önemlerini kaybedince yerlerini Amerika Birleşik Devletleri aldı. Amerika Birleşik Devletlerinden 1920 lerde diğer ülkelere, bu arada savaş sonu ekonomik gücünü kaybetmiş ileri endüstri ülkelerine, büyük çapta sermaye akımı oldu.

1930 Dünya Ekonomik Krizi bu akımı tersine çevirdi. Gerçekten bir taraftan yeni sermaye ihracı durmuş, kısa vadeli krediler daralmışken eski kredilerin geri ödenmesi gerekmişti. Çok geçmeden ülkeler millî ekonomileri üzerinde krizin etkisini azaltmak

amacıyla adeta yarışircasına devalüasyonlara ve döviz tahditlerine başvurdular. Bunların sonucu milletlerarası özel sermaye hareketleri hemen hemen tamamen durdu.

İkinci Dünya Savaşından sonra, çöken ekonomilerin tekrar kalkındırılma çabası ile birlikte, milletlerarası kapital hareketleri de yeniden hızla gelişmeye başladı. Fakat bu gelişimle beraber sermaye hareketleri yeni bir özellik kazandı. Şöyle ki:

İkinci Dünya Savaşına kadar hemen hemen bütün kapital hareketleri, yukarıda değinildiği üzere, piyasa kurallarına yani serbest işletme ve kişilerin kararlarına dayanmıştı. Halbuki artık şartlar değişmişti:

Batı ülkelerinde 1930 larda ve harpte başvurulmuş bir çok katı tahdit ve müdahalelerden hemen uzaklaşmamıştı. Bu ise sermayenin ülkeler arasında serbestçe hareketini engellemekte ya da hiç değilse kısıtlamakta idi. İzlenilen istihdam politikaları ve bununla ilgili enflasyonist gelişimler özel sermaye hareketleri için bir güvensizlik doğuruyordu.

Öte yandan devletlerin fonksiyonunu genişlemiş ve devlet bütçeleri millî ekonomi içersinde gittikçe daha önemli bir unsur haline gelmişti. Dünyanın politik görüşü de değişmişti. Amerika Birleşik Devletleri savaşta çöken Avrupa ülkelerinin yeniden kalkınma çabalarını teşvik etme ve desteklemeyi millî çıkarlarına uygun bulmuştu. Bundan sonra da ekonomik bakımdan ileri ülkeler çeşitli sebeplerin itisiyle geri kalmış ülkelerin kalkınma sorunları ile ilgilenmeye, onlarla bu yönde de ilişkiler kurmaya başlamışlardı.

İşte bütün bu etkenler sonucu, hükümetler arası anlaşmalara dayanarak veya çeşitli millî ve milletlerarası kurumlarca yürütülen sermaye hareketleri önem kazandılar. Ülkeler arası özel sermaye hareketleri ikinci plâna itildi. Örneğin 1945 - 1956 yılları süresinde batı ekonomileri arasındaki sermaye akımının dörtte üçü hükümetten hükümete sağlanan karşılıklı, karşılıksız kredi ve yardımlarla çeşitli millî ve milletlerarası teşekküllerin kredileri şeklinde idi. Ancak geri kalan dörtte biri özel sermaye akımını teşkil etmişti (2).

Bununla birlikte 1930 lardaki büyük sansıntı sonucu ülkeler arası özel sermaye hareketlerinin tamamen

durmasından sonra bu gelişimi tekrar olumlu bir ilerlemenin başlangıcı olarak değerlendirmek mümkündür.

Günümüzün özel sermaye ihraç eden ülkeleri arasında en önemli yeri Amerika Birleşik Devletleri almaktadır. Örneğin bu ülkeden ihraç edilen net özel sermaye miktarı 1946 da 12,3 milyar dolar iken, yılda yaklaşık olarak ortalama 1,8 milyar dolarlık bir artışla 1956 da 30 milyar dolara yükselmiştir. Bu yıllık artış Dünya yüksek ekonomik konjonktürünün etkisi altında hızlanarak 1957 de 4 milyar dolara çıkmıştır (3). Fakat son yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinin tediye bilançosu durumunun iyice kötüleşmesi sebebiyle özel sermaye ihracı tekrar gerilemiş ve bu ülke dış yatırım ve iştirâklarının kârlarını geri transfer ettirmeye başlamıştır.

Birleşik Amerika'dan sonra kapital ihraç eden en önemli ülkeler İngiltere, Fransa, İsviçre ve Batı Almanya'dır. İngiltere hariç bu ülkelerin toplam özel kapital akımı içindeki payları çok küçüktür. Fakat İngiltere son yıllarda dış ekonomik dengesinin sarsılması sonucu şimdi bazı döviz tahditlerine başvurmakta, dış yatırımlarını kısıtlamaktadır. Ancak Batı Almanya, tediye bilançosu 1950 lerden beri devamlı fazlalık gösterdiğinden resmî kredi ve yardımlar yanında özel sermaye ihracında da gün geçtikçe artan bir önem kazanmaktadır. Örneğin 1952 - 1964 yılları arasında Alman müteşebbislerinin dış yatırım ve iştirâklarının tutarı 7,21 milyar mark'ı bulmuştur. Bu rakamdan son iki yıla düşen pay 1,31 ve 1,34 milyar mark'tır (4).

Görülyüyor ki, sermaye ihraç eden ülkelerin ekonomik durum ve politikalarındaki değişmelere göre dalgalanmalar olmakla birlikte, ülkeler arası özel kapital ihracı önemli miktarlar tutmaktadır. Bu da geri kalmış ülkelerin kalkınmalarında, kendi kaynakları ile diğer hükümetler ve malî kurumlardan aldıkları dış yardım ve krediler yanında, hiç de küçümsenmeyecek bir rol oynayabilir. Kaldı ki sermaye ihraç eden ya da ihraç edebilecek durumda olan ülkelerde, sermayenin serbestçe dışarıya çıkışını engelleyen tahditler tamamen kaldırılılabildiğinde yeni potansiyel sermayelerin katılmasıyla milletlerarası sermaye akımının genişleye-

ceği söylenebilir. Bunun ise geri kalmış ülkelerin kapital ihtiyaçlarının karşılanması ve kalkınmaları açısından büyük bir anlam taşıyacağı açıktır.

Fakat günümüzde geri kalmış ülkeler yabancı özel sermayeden çok az yararlanabilmektedirler. Yabancı özel sermaye büyük çoğunlukla ekonomik bakımdan ileri bazı sanayi ülkelerine akmaktadır. Örneğin yukarıda sözü geçen Amerikan sermayesinin yarısından fazlası ileri ülkeler olan Kanada ve Batı Avrupa'ya yönelmiştir. Bu sermayenin üçte birine yakın bir kısmı da komşu Latin Amerika ülkelerine akmıştır. Öte yandan bu sermayeler, hemen hemen yalnız petrol ve madencilik alanına yönelmiş ve Amerikan firmalarının direkt yatırımlarını teşkil etmiştir. Gene Batı Almanya'nın dış yatırım ve iştirâklarının büyük çoğunluğu Avrupa ve Kuzey Amerika'da yapılmıştır. İsviçre'den ihraç edilen sermayeler de aynı şekilde çoğunlukla Avrupa ve Kuzey Amerika'ya akmaktadır.

İngiltere'den çıkan sermayenin büyük çoğunluğu ise, kendisiyle politik ve para düzeni bakımından sıkı bağlar taşıyan Commonwealth ülkelerine gitmiştir.

Yukarıda değinildiği üzere 19 uncu Yüzyılda Batı Avrupa ve sonra Kuzey Amerika'nın kalkınmasında İngiliz (özel) sermayesinin büyük rolü olmuştu. Acaba şimdi yabancı özel sermaye niçin günümüzün geri kalmış ülkelere yönelmiyor? Bunun şüphesiz bir çok nedenleri vardır.

Önce belirtmek gerektir ki 19 uncu asırda dışarı çıkan İngiliz sermayesi zorunlu olarak sanayileşmede geri kalmış ülkelere akmıştı. Çünkü o zamanlarda İngiltere dışında başka sanayileşmiş ülke yoktu. Fakat sermayenin diğer ülkeler dururken örneğin özellikle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'ya akması olmasının sebepleri olabilir. Gerçekten bu ülkelerin, yabancı sermayeye sağladıkları özel imkânlar yanında, İngiltere ile kültürel ve kişisel bağları kuvvetli idi. Buralarda müteşebbis bir kitle ve vasıflı elemanlar mevcuttu. Bu ülkeler yabancı sermayeye gerekli güvenliği sağlayabiliyorlardı.

Halbuki günümüzde şartlar başkadır. Geri kalmış ülkelerin yanında, yabancı sermaye için henüz çekici

sayılabilecek ve ona kapılarını açmış ileri ülkeler de vardır. Bu ülkeler yabancı sermayeyi kendilerine çekme bakımından bir çok avantajlara sahiptirler. Önce bunlar reklâm ve tanıtma faaliyetlerinin etkisini bilmekte ve bunları geniş çapta ve başarılı olarak yürütebilmektedirler.

Bu ülkelerde sermaye piyasaları gelişmiştir. Buradaki insanlar kapital ihraç eden ülkelerle daha sıkı kültürel ve kişisel temaslara sahiptirler.

İleri ülkelerin genellikle oturmuş sosyal, politik ve ekonomik düzenleri yabancı sermayeye güven sağlayabilmektedir. Bu ülkelerde yabancı sermaye ile çalışabilecek müteşebbis kitleleri ve vasıflı elemanlar vardır. Kurulacak işletmelerin iyi ve verimli çalışabilmeleri için gerekli temel yatırımlar yapılmıştır.

Bunlara karşılık günümüzün geri kalmış ülkelerinin ekonomik, sosyal ve politik düzenleri henüz oturmamıştır. Bu ülkelerin çoğunda yabancı sermaye sosyalist ya da aşırı milliyetçi akımlarla karşılaşmakta ve günün birinde millileştirileceğinden korkmaktadır. Buralara yatırılan ana sermaye ve kârların geri transfer edilmemesi, açılan kredilerin ve faizlerinin geri ödenmemesi ihtimalinden çekinilmektedir.

Geri kalmış ülkelerde sermaye piyasaları ya hiç yoktur ya da az gelişmiştir. Bu durum bu ülkelere sermaye ihraç etmek isteyenlerin bir çok kolaylıklardan yararlanmasına engel teşkil etmektedir. Geri kalmış ülkelerin kötü işleyen idare teşkilâtları altında arzu edilen sermayelere de ayrıca güçlükler çıkartmaktadır.

Geri kalmış ülkelerde enflasyonlar ve bununla ilgili olarak ekonomik istikrarsızlıklar daha sık görülmektedir. Ekonomiye yapılan bir çok zorunlu ya da zorunlu olmayan devlet müdahaleleri, tahditler ve katı tedbirler yabancı sermayeyi ürkütmektedir.

Geri kalmış ülkelerde bütün bu riskleri karşılayacak çok yüksek kârlar ve faiz sağlama imkânları her zaman mevcut değildir.

Öte yandan geri kalmış ülkeler açısından da yabancı sermayenin tehlikeli olduğu ya da gözüktüğü tarafları vardır. Bu ülkeler yabancı sermayenin, millî ekonomilerinin ana kaynaklarını ele geçireceğinden, iç ve

dış politikalarının yabancıların etkisi altında kalacağından endişe duymaktadırlar. Bu konuda örneğin İtalya ve Fransa gibi ileri memleketler bile Amerikalıların, ülkelerinde yeni tesisler kurma yerine mevcut işletmeleri satınalmaya girişmelerine karşı şiddetli tepki göstermektedirler.

Yabancı sermaye geri kalmış ülkelerde yukarıda değinilen risklerden ürktüğünden kısa zamanda çok yüksek kârlar ya da faiz elde etme çabasıdadır. Yüksek kârlar çok zaman yabancı sermayeli işletmelerin bu ülkelerde fiili tekel teşkil etmelerinden doğmaktadır. Gerçekten geri kalmış ülkelerin ilkel ve cılız üretim kapasiteleri ile tediye bilançosundaki bün-yevî açıklar dolayısıyla dışarıya karşı yarı kapalı ekonomileri yeterli rekabet şartları doğurmaya elverişli değildir. Kaldı ki yabancı sermayeli müteşebbisler geri kalmış ülkelerin dara düşmüş olmalarından, olayları yeterince değerlendirememelerinden ya da buralarda iktisadî ve siyasî ah-lâkın ve görev anlayışının henüz gelişmemiş olmasından yararlanarak kendi lehlerine bir takım tavizler koparabilmekte, haksız çıkarlar sağlayabilmektedirler. Böylece yabancı sermayenin elde ettiği yüksek kârlar geri kalmış ülkelerin kalkınmalarını güçleştirmekte, yüklerini ağırlaştırmakta ya da kaynaklarının israfına yol açmaktadır. Yüksek faizle alınacak yabancı krediler ise, geri kalmış ülkelerin kaynaklarını her zaman rasyonel kullanamadıklarından ekonomiye çok pahalıya mal olmaktadır.

Diğer bir sorun da geri kalmış ülkelerin hızlı kalkınmaları için öncelik taşıyan ve bu sebeple teşvik etmek istedikleri yatırımlarla yabancı sermayenin bu ülkelerde yapmak istediği yatırımlar arasında her zaman bir benzerlik olmamasıdır.

Görülüyor ki milletler arası özel sermaye hareketlerinin geri kalmış ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynayabileceği açıkken yukarıda değinilen bir takım olumsuz şartların varlığı, kalkınmada bu kaynaklardan yararlanılmasını engellemektedir. Özel yabancı sermaye geri kalmış ülkelere gereğince akmamakta ya da bazan bu ekonomiler için zararlı olabilmektedir. Bu olumsuz unsur ve şartların giderilmesi güçtür, fakat imkânsız değildir. Geri kalmış ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında yapı-

lacak samimi bir işbirliği ve gösterilecek karşılıklı gayretler sayesinde özel sermayenin geri kalmış ülkelere akması ve bundan her iki tarafın yararlanması mümkün olabilir.

Bu yazının çerçevesi içerisinde böyle bir işbirliğinin şekli, taraflara düşen sorumluluk ve çabalar üzerin-

de durulamaz. Ancak biz önemli bulduğumuz şu bir kaç noktaya değineceğiz :

Önce geri kalmış ülkeler yabancı sermayenin hangi alan ve şartlarda millî çıkarlarına uygun olacağını ve ekonomilerinin istismarına yol açmayacağını bilmelidirler. Bunun ışığın-

da yabancı sermayenin tabi olacağı şartlar ve ona sağlanan imkânlar tesbit olunarak geniş ve etkin bir tanıtma ve reklâm kampanyası ile ileri ülkelerdeki iş çevrelerine duyurulmalıdır. Yabancı sermaye ithali için konulmuş şartlarda güven sarsacak

PETROL VE MADENLERİMİZ

Cahit TALAS

Memleketin idaresinde sorumlu mevkilere gelmiş ve bugünkü hükümet içinde görev ve sorumluluk yüklenmiş bazı kimseler, bazı tabii kaynaklarımızın millileştirilmesi kampanyasını yanlış açılardan ele almaktadırlar. Bugün Türkiye'de petrolün Devletleştirilmesi ve madenlerimizin işletilmesinin de yerli veya yabancı özel sermayeye bırakılmaması için geniş bir uyanış vardır. Bu uyanış ve stratejik önemi haiz tabii kaynakların Devlete mal edilmesi kampanyası bilerek veya bilmeyerek yanlış tefsir ve anlamlara tabi tutulmakta, işe bir iktisadî sistem, bir yabancı veya özel sermaye düşmanlığı veçhesi verilmek istenmektedir. Bu yanlış bir anlayış ve bizim gibi memleketlerin meselelerine dar ve her düşüncüyü bir doktrine irca etmek itiyadının verdiği eğilimdir.

Türkiye'de petrolün mevcut Anayasa düzeninin öngörmüş olduğu şartlar içinde Devletleştirilmesini istemek yabancı sermaye düşmanlığı değildir. Petrolde diğer ve madenler gibi devamlı olarak üretilemeyen ve tabiat tarafından memlekete bir defa bahsedilen servetlerden biridir. Binaenaleyh her memleket birgün tükenmesi mukadder olan bu tabii kaynaklarını menfaatlarına en uygun bir şekilde işletmek ve istismar etmemek zorunluluğundadır.

Türkiye, petroleri ile ilgili olarak 1954 yılında çıkarmış olduğu bir kanunla millî menfaatlarına uygun olmayan bir yola girmiştir. 1954 Kanununun temel düşüncesi ve tatbikatı ile kötü bir kanun olduğu on yıllık bir uygulama devresi ile açık olarak ortaya çıkmıştır. Bu kanunun kabul etmiş olduğu hükümlerden yalnız yıpranma payı başı başına bir istismar hükmü olarak tezahür etmiş bulunuyor.

Gelişme halinde olan ve iç sermaye tasarrufları kıt olan memleketler, şüphesiz istismar edilmeği mümkün kılan şartları önleyecek tedbirleri almak suretile yabancı sermaye ile işbirliği halinde çalışmakta menfaat sahibi olabilirler. Fakat bu memleketlerin, bazı ana ve stratejik mahiyet arzeden sanayi kollarını ve tabii kaynaklarını çok iyi şartlarla dahi olsa açmaları uzun vadeli menfaatları bakımından kabulü mümkün olmayan bir davranış olur. Hiçbir doktrin ve iktisadî sistem millî hazası bahis konusu olmaksızın Türkiye bugün madenlerini ve petrol kaynaklarını doğrudan doğruya Devlet eline işletmek mecburiyetindedir. İktisadî kalkınma çabaları bunu gerektirdiği gibi Millî savunma icaplarında Türkiyevi böyle bir tercihe zorlamaktadır. 1954 yılında, «... için arzettiği büyük riskler, hücumlu kıldığı hile ve tecrübedeki noksan dolayısı ile yerli sermayenin başlı başına daha uzunca bir müddet bu sahada yer alamıyacağı düşünülmektedir.» gerekçesiyle ortaya çıkan Petrol Kanunu geçen on yıllık tecrübe devresi içinde davandığı temel felsefeyi vitirmiştir. Çünkü bu devre zarfında millî sermaye petrol sondajındaki yatırımların yüzde 55 ini yapmış buna mukabil kendilerine başka memleketlerdekinden fazla menfaatler tanınmış olan yabancı şirketlerin arama yatırımlarındaki payı yüzde 45 civarında kalmıştır. «Üstelik yerli sermaye ile kurulan TPAO'nun sandaj grafiği son yıllarda eskisi

gibi yükselirken, yabancı şirketlerin grafiği düşmektedir. Diğer taraftan Türkiye'de elde olunan petrolün takriben 3/4 ünün Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığınca çıkarıldığı göz önünde bulundurulursa, bu alanda da başlıca güvenilecek üretimin yerli sermaye yatırımı olduğu ortaya çıkmaktadır.» (1)

Malik oldukları aşırı imtiyazlara rağmen yabancı şirketler Türkiye'de yeteri miktarda arama yapmamışlardır. Çünkü Türkiye'deki aramanın maliyeti yüksektir. Risk daha fazladır. Dünyanın diğer taraflarında çok daha kolaylıkla petrol bulmaktadırlar. Dünya istihsal durumu istihlâkin üstünde olduğundan yabancı şirketlerin Türkiye'de petrol aramalarını süratle ve kesif bir şekilde yürütmeleri için hiçbir sebep yoktur. Bu sebepten ötürü Türkiye'de arama konusunda bir oyalama politikası takip edegelmişlerdir.

Binaenaleyh bu durumda, meseleyi bir sağ-sol meselesi yapmak kadar hatalı bir yol yoktur. Petrol ve maden dâvalarını doktrinler ve iktisadî sistemler açılarından değerlendirmek, bilerek veya bilmeyerek, çözümlerini hedeflerinden uzaklaştırmak anlamını taşımaktadır. Bu gün dünyanın bir çok memleketlerinde ve iktisadî sistemleri esas itibarile Kapitalist olanlarda, demirçelik sanayi, madenler ve özellikle Kömür madenleri, şimdi üranyum madenleri, kara, hava ve birçok hallerde deniz ulaştırmaları ve enerji kaynakları, vesaire devletleştirilmiştir. Türkiye'de Devlet harcı alem mallar imal eden sanayie kadar el atmıştır. Memleketimiz böyle bir iktisadî politika içine girerken belli bir iktisadî sisteme bağlanmış olmaktan veya belli bir iktisadî doktrini benimsemiş bulunmaktan ziyade, şartlarının gerektirdiği bir pragmatizmden hareket etmiştir. Türkiye'nin bu günkü şartları, iktisadî gerçekleri ve menfaatları petrolün, Anayasanın koymuş olduğu düzen çerçevesi içinde hiç olmazsa tedrici olarak, devletleştirilmesini gerektirmektedir. Madenlerini bizzat kendisi işletmelidir. Kongonun ve diğer Afrika devletlerinin Güney Amerikanın zengin maden kaynaklarının yabancı şirketler tarafından işletilmiş olması bu memlekete hiç bir şey kazandırmamıştır.

Bazı aşırı sol akımlarda petrolün ve madenlerin devlet eline işletilmesi tezini düşüncelerin mantığına sadık kalarak savunmaktadırlar. Fakat solun savunduğu her meselenin arkasında, alt düşünceler aramak veya memleket menfaatlerine aykırılık sezmek kötü bir taasıptur. Türkiye, meselelerini, sağ veya sol taasubundan arınmış olarak memleketin gerçek menfaatlerinin nerede olduğunu iyi araştırıp tesbit ederek ve iktisadî sistemlerin değişmelerini ve gelişmelerini realist ölçüler içinde takip ederek değerlendirmek mecburiyetindedir. Türkiye XX ci yüzyılın ikinci yarısından sonra XIX cu yüzyılın katı kapitalist sistemi ile idare edilemez. Bir kısım çevreler ve partiler bu oluşu ve değişmeyi hâlâ anlayamamaktadırlar. Türkiye'nin talihsizliklerinden biri de bu nokta etrafında düğümlenmektedir.

(1) TPAO : Petrol, Ocak - Şubat 1965, Sayı 9, 5, 10

şekilde sık sık değişiklikler yapmaktan kaçınmalıdır.

Geri kalmış ülkeler yabancı sermayenin girişini kolaylaştırmak ve ileri ülkelerin sermaye piyasalarından yararlanabilmek için kendi sermaye piyasalarını da geliştirmelidirler. Kaldı ki sermaye piyasasının geliştirilmesi zaten kalkınmanın iç finansmanı için zorunlu şartlardan biridir.

Gelişmiş ülkeler yeterli ve objektif uzmanları ile samimi olarak geri kalmış ülkelere yardım edecek olurlarsa bu sorunların çözümlenmesi kolaylaşacaktır.

Sermaye ihraç eden ülkeler geri kalmış ülkelere gidecek özel sermayeye ister vergileme yoluyla dolaylı ister direkt olsun engel ve tahditler koymamalıdır. Bu ülkeler kendi sermaye piyasalarında geri kalmış ülkelerin aksiyon ve obligasyonlarının (varsa) serbestçe sürümünü sağlamalıdır.

Gelişmiş ülkelerin hükümetleri ülkelerinden geri kalmış memleketlere sermaye ihraç eden işletme ve kişilere, anlaşmaların tek taraflı ihlali, millileştirilme ve diğer risklere karşı kefalet ve teminatlar vermeli-dirler. Bu hizmetlerden ücret alınmamalıdır. Bu hükümlere karşı da aynı şekilde geri kalmış ülkelerin hükümetleri kefaletler ve teminatlar sağlayabilirler. Gelişmiş ülkeler geri kalmış ülkelere bu şekilde yardım ve kolaylıklar gösterirlerken bir takım siyasî ve ekonomik tavizler koparmaya çalışmamalıdır.

Sermaye ihraç eden ülkelerle verimli bir işbirliği yapıldığı ve gereğince tedbirler alındığı takdirde yabancı sermaye çok daha düşük faiz ya da az kârla geri kalmış ülkelere gidebilecektir. Böylece yalnız mevcut ser-

maye akımından daha büyük bir kısmı geri kalmış ülkelere yönelmekle kalmıyacak, bu ülkelere aynı zamanda yeni potansiyel sermayeler akacaktır.

Taraflar zorunlu olan bir işbirliği kuramaz, gerekli tedbirleri alamaz ya da bunda samimi olmazlarsa yabancı özel sermaye geri kalmış ülkelerden çekinmekte devam edecek, bir yandan yüksek kâr hırsı ve istismarcılık öte yandan millileştirme ve mü-

sadereler sürüp gidecektir. Bundan da her iki grup ülkeler yani Dünya ekonomisi zarar görecektir.

- (1) Internat. Capital Movements during the Inter - War Period, UN. 1949, S. 2. bak : Staatslexikon, Bd. 4, Freiburg i/Br 1959, S. 374.
- (2) Staatslexikon, Bd. 4, S. 375 Freiburg i/Br 1959.
- (3) Staatslexikon, Bd. 4, S. 375.
- (4) Federal Almanya İktisat Bakanlığının açıklaması, bak : Die Zeit, 16 Nisan 1965, «Wirtschaft» kısmı.

TÜRKİYE
İŞTİRAK
BANKASI

PARANIZIN
İSTİRBALİNİZİN
EMNİYETİ

TÜSTAV

Sabahattin SELEK

ANADOLU İHTİLALİ - II -

(Yeni Türk Devletinin Kuruluşu)

ÇIKTI

Fiyatı 10 Lira

Kitapçılardan arayınız.

Günümüzü Aydınlatan Belgeler

FAYSAL'I KRAL YAPAN PETROL

Türkiye millî savaşta galip gelipte barış yapıldıktan ve Zaharof perol savaşından çekildikten sonra Anglo - Persian şefleri Arap şehirlerini elde etmeğe önem verdiler.

1916 tarihinden beri Lawrence bu işle uğraşıp duruyordu. Fakat herşeyi yapmaya muvaffak olamamıştı. Arabistan, Irak bütün o taraflar gayet geniş memleketlerdir. Hadsiz hesapsız kabilelerin elinden topraklarını almak bir Alman yahut Türk ordusu ile uğraşmaktan daha zordur.

İşte o zaman, Intelligence Service tekrar meydana çıktı. Bu defa partiyi kazanan bir kadındır. Gerturde Bell, Sir Hugh Bell'in biricik kızıdır.

Şeyh Faysal'ı Irak kralı yapan işte bu kadındır. Irak'ın petrolü toprağını Anglo - Persian'ın eline geçiren de bu kadındır.

Gerturde Bell, Oxford da parlak bir stajdan sonra uzun gezilere çıktı ve herşeyden önce doğu dilleri ile ilgilendi. Pek can sıkıcı gibi görünen bu çalışmaya o kadar gönül kaptırdıki bütün Arap lehçelerini mükemmel surette öğrendi. Dünyada Arapçayı yalnızsız söyleyen ve yazan yegane kadın O'dur. Onun bu lisan bilgisi Anglo - Persian Oil'in ve İngiltere hükûmetinin dikkatini çekti. İngiltere hükûmeti Gerturde Bell'i Kahire'ye gönderdi ve Intelligence Service'in en meşhur ajanı Albay Lawrence ile aynı odaya oturttu.

Lawrence gibi arkeoloji uzmanı olan Miss Bell, onun geçmiş ile uğraşmamasına hayret ediyordu. Lawrence kendisine şu cevabı verdi: «1913 de İngiltere Queen Elizabeth'i denize indirdi. Bu mazot yakan ilk zirhlidir. Onun için arkeoloji ile değil ağır yağlar meselesi ile uğraşmak gerekir.» Miss Bell, onun tavsiyesini takip etti. Petrolle ilgisiz herşeyi unuttu. Bu çirkin fakat son derece şık, cesur ve macera düşkünlü olan genç kız yalnız başına Arabistan'ın öyle ücra yerlerine seyahatler yaptı ki şimdiye kadar hiçbir beyaz adam oralardan geri dönmemişti.

Irak'ta mücadele en son şiddetini bulmuştu. Bağdat'ın İngilizler tarafından alınmasından beri vazife gören yüksek İngiliz Komiseri Arap şeyhlerinden hiçbirini tanıyamıyordu. Önemli şeyhleri çok bekletti. Nüfuzu olmayanları huzuruna kabul etti. Onlara ne istediğini anlatamadı. Çünkü tercümanlar sözlerini yanlış tercüme ettiler. Bir isyan patlamak üzereydi.

Miss Bell kendisini gösterdi. Arapları yemeğe davet etti. Onları isimleriyle çağırdı ve hepsine, özel lehçeleriyle hitap etti. Arap şeyhleri İngiliz kadınına hayran kaldılar. Miss Bell'in teklifi üzerine Hicaz Kralı Hüseyin'in oğlu genç şeyh Faysal'ı Irak kralı olarak kabul etmeye razı oldular.

Yeni kral memleketi İngiliz himayesi altına soktu. İngilizlere gayet büyük petrol imtiyazları verdi. Esrarlı bir surette ölümünden biraz önce kral hükûmeti milletler cemiyeti üyesi olmakla beraber İngiliz İmparatorluğunun doğudaki menfaatlerinin önemli bir yardımcısı idi.

Londra'ya geldiği zaman, İngiltere hiçte mutad olmayan bir izzet ve ikram gösterdi. 1933 Haziranında Kral George misafirini karşılamak için mareşal üniforması ile Victoria garına kadar gitti. Çiçeklerle süslenmiş, muhteşem surette hazırlanmış olan garda velihati ile beraber hükûmet ileri gelenleri de vardı. Aralarında Mr. Mac Donald, Sir John Simon, Londra Belediye Başkanı da büyük üniformalarla göze çarpıyorlardı.

Victoria garının bekleme salonunda resmî kabül den ve selâm duran askerlerin teftişinden sonra kral Faysal altı beygir koşulmuş Landoya, Kral, Velihat ve prenseslerle beraber bindi. Halkın alkışları arasında Buckingham sarayını gitti.

Antoine ZISCHKA'nın «Petrol İçin Gizli Savaş» adlı eserinden alınan ve «Fikri Hareketleri Dergisi» nin 8 Kasım 1934 tarihli 55 inci sayısında yayınlanan bu yazı, petrol uğruna nasıl krallıklar kurulduğunu ve kralların nasıl ortadan kaldırıldığını gösteren ilgi çekici açıklamaları ihtiva etmektedir.

İşte onbeş yıl önce Asyanın kurak çölleri arasında kaybolmuş küçük bir şeyhi, petrol, bir kadının aracılığı ile bu hale getirdi.

Zamanımızın peri hikâyeleri...

Faysal, bin bir gece hikâyelerinin şahıslarından biri. Uzun boylu, gösterişli, çehresi hafif bir sakal ile çerçevelenmiş.

Hayatının son dakikalarına kadar «Birleşik Arap Devletlerini» kurmak ümidinde idi. Bu teşebbüste az kalsın başarı kazanacaktı. Babası Hüseyin Hicaz tahtına geçti. Kardeşi Abdullah Ürdün tahtına çıktı. İngiltere'nin teşviki ile kendisi de Suriye tahtını aldı ve krallığını ilân etti. Bu, on üç yıl evvel olmuştu. Fakat Fransa kendi menfaatine dokunulmasına müsaade etmedi. Suriye Fransa'nın kontrolüne verilmişti. Milletler Cemiyeti başka türlü bir karar vermedikçe böyle kalmak lâzım gelirdi. Faysal'a bir ultimaton tebliğ edildi. Mühlet bitince general Gouraud, Khan Meissaloum'da savaşa girişti. Faysal mağlup olup kaçtı.

On yıl sonra, Faysal Gouraud'ya Londra'da rastladı. Generali görür görmez çekilmek ister gibi bir harekette bulundu. Gouraud :

— Gene ben mi sizi kaçıyorum? diyerek uzaklaşmasına mani oldu. Fakat general Gouraud başka bir sebeple de gülebilirdi. İngiltere Büyük Arabistan şampiyonluğuna Nahabiler'in lideri İbn-i Suut acaba daha münasip olmaz mı diye düşünmeye başlamıştı. Faysal'ın taraftarı olan Lawrence ile Intelligent Service'in İbn-i Suut'a bağlı ajanı Philby birbirlerini hiç çekemiyorlardı.

Petrol kralları için, Faysal İngiliz teknik adamlarının ve memurlarının hükûmete yerleşmelerine müsaade ettiği müddetçe Irak kralı kalmasında sakınca yoktu. İngiliz uçakları Irak topraklarında üslenmişti. Irakta kuvvetli bir bağımsızlık partisi kurulmuştu. Hayatı tehlikeye düşen Faysal işsiz, güçsüz bir turist haline düşmeği kabul etmişti. Fakat öte tarafta Kerkük petrol rolleri akıp duruyordu. Lâzım olanda bu idi:

Bu muazzam kaynakların bazıları bir misyoner tarafından keşfedildi. Papaslarla petrolcüler mucizeli bir şekilde birbirlerini buluyorlar! Sahte papas Sidney Reill'yi hatırlamamak kabil mi? Fakat Irak'ta gerçek bir rahip Harwood, İngiltere için petrol buldu. Petrol İngilizlerin eline geçmişti. Faysal ayda 800.000 lira ile işin başında idi.

Yalnız, İngiltere kralının büyük dostluğu ile yükselen küçük şeyhin bu harukulâde hikâyesi çok hüüzün verici bir sonla neticelendi. 1933 yılı Eylülünün yedisinde, Kral Faysal Bern'de birdenbire öldü. Otomobil ile bir gezintiden sonra odasına çekilmişti. Bir saat sonra gözlerini ebediyen kapadı. Odaya ilk giren adam, otel müdürü Mösyö Eggimann'da aynı günde birdenbire öldü.

Garip tesadüf, doğunun en kuvvetli, en aktif adamlarından birinin, elli yaşında var veya yok iken «Embolie» den öldüğü iddia olunuyordu.

Kral'ın ölüsü tahnit edildi. İsviçre kanunu gereğince tahnit edilen cesetler üzerinde otopsi yapılmaz. Faysal'ın ölüsü bir İngiliz zirhlisi ile Hayfa'ya oradan da uçakla Bağdat'a götürüldü. Artık yirmi yaşında bir delikanlı olan Gazi'yi Irak kralı ilân etmekten başka yapacak birşey kalmamıştı.

Kral Faysal Amerikan petrolcileri ile flört etmişti. Büyük Arabistan fikrinin azgın savunucusu İbn-i Suut'un büyük rakibi idi.

Acaba Kral Faysal, petrol savaşının meşhur şehitlerinden biri midir?

Bunu iddia etmek şimdilik zordur. İhtimalki yakın gelecekte kesin birşey söylemekte kabil olmayacaktır.

PETROL DAVASINDA

TEHLİKELİ VE UTANILACAK ÇABALAR

I. BUGÜNKÜ KORKUNÇ DURUM :

Yıl 1965 : Bütün dünya milletleri, toplumlarının iktisadî yararlarını büyük bir titizlikle korumak konusunda birbiriyle yarış etmekte ; hangi siyasî doktrini benimsemiş olursa olsunlar, yabancı devletlerin ve yabancı sermayenin sömürmesine karşı direnerek eski kanunları hatta imtiyaz mukavelelerini düzeltme yoluna gitmektedirler. Tam bağımsız olmayan devletler bile, tehlikeleri göze alarak, bu biricik çıkar yola yönelmekten kaçınmamaktadırlar. Çünkü bu milletler dahi bilmektedirler ki, iktisadî alanda sömürüldükleri (memlekette yaratılan iktisadî değerler, hiç pahasına gasbedilip -döviz olarak veya mal şeklinde- başka ülkelere aktarıldığı) takdirde, sefaletten kurtulamiyacaklar ve daima gelişmemiş muhtaç bir toplum olarak kalacaklardır. Çombeler (yabancı sermayenin uşağı olan devlet adamları), dünyanın her tarafında sür'atle kaybolmaktadırlar.

Ne yazık ki, 1965 yılında bile, memleketimizdeki durum bu alanda iç açıcı değildir. Öyle siyaset adamları (hatta yetkili makamları işgal eden kişiler) ortaya çıkmaktadır ki, bunlar, «memleketin açık yararı» ve hatta «egemenlik hakkı» ile bağdaşmaz hükümleri taşıyan Petrol Kanununun değiştirilmesi için harekete geçmek şöyle dursun, buna engel olmak amacıyla devamlı bir çabalama içindedirler.

Amerikan Petrol şirketlerinin müşaviri olan bir Amerikalı (Max Ball) tarafından hazırlanmış bulunan Petrol Kanununda, memleket yararıyla bağdaşmayacak, zararlı hükümlerin bulunması normaldir. Hatta aksi ihtimal (yani Max Ball tarafından hazırlanan bir kanunun, Türkiye'nin menfaatlerini gözetmiş olması) bir mucize teşkil ederdi. Medenî Kanunun, Borçlar Kanununun, Ticaret Kanununun, Ceza Kanununun, Usul Kanunlarının, hatta bir Anayasanın öntasarısını, yabancı bir uzmana (meselâ ilim adamına) hazırlamak büyük bir hata sayılmayabilir. Bunlarda, uzmanın, «kendi memleketinin çıkarları» ile «tasarayı hazırlatan memleketin çatışan menfaatleri» arasında kalmaması, kaçınılmaz bir zorunluluk ifade etmez. Amma «İktisadî bir kanun» un, hele yabancı şirketlerin menfaat durumunu dahi düzenleyecek olan iktisadî bir kanunun, ilgili yabancı çevrelerin bir uzmanına hazırlanması, aklın almayacağı bir gaflet teşkil eder. Yabancı petrol şirketlerinin Türkiye'de faaliyette bulunmasına imkân veren bir Petrol Kanununu, Amerikalı dev petrol şirketlerinin adamı olan bir Amerikalıya hazırlamak ise, açıkça yabancı sermayenin çıkarını memleketin yararına üstün tutmaktan başka bir anlama gelemez.

İşte 1954 Kanununun tasarısı bu şekilde hazırlatıldığı ve Meclisten - ağır basan iktidar partisi tarafından sayı üstünlüğüne dayanılarak- yangından mal kaçırmaya geçildiği içindir ki, o kanunun bütün maddelerinden şüphe etmek, her hükmün altında yabancı şirketlerin lehine ve Türkiye'nin aleyhine bir tuzağı yapmakta olabileceğini düşünmek, tamamen normaldir.

Kaldı ki, bu kanun tasarısını yaratan kişi (Max Ball), suçüstü yakalanmıştır : Tasarı içinde, tam bir kapitülasyon hükmü olduğu hususunda oy birliğine va-

rılan bir 136 ncı maddeye yer verilmişti. Eğer zamanın muhalefeti -başta Hüseyin Cahit Yalçın olmak üzere- bu hükme karşı amansız bir mücadele açmamış olsaydı, böylesine bir utanç maddesi bile, Petrol Kanunumuzda yer almış olacaktı. Hülâsa, sadece Petrol Kanununu kaleme alanın hüviyeti gözönünde tutulunca bile, onun «memleketimiz aleyhine olarak hazırlanmış bulunduğu» hususunda adeta hukukî bir karinenin mevcut olduğunu kabul etmek gerekir. Oysaki, o kanunun hükümlerinin Türk toplumu yararına değil sadece yabancı şirketlerin çıkarına olarak hazırlandığı, «136 ncı madde rezaleti» ile sabittir. Kapitülasyon zihniyeti ile hazırlandığı böylece sabit olan bir kanun tasarısında, bu zihniyetin yalnız bir maddede çöreklenmediğini tasavvur etmek için hiçbir sebep bulunamaz.

Aradan geçen 10 yıl içinde, Petrol Kanununun çeşitli hükümleri altında yatan tuzaklar ortaya çıkınca, bu durum gerek ilgili millî müessesese, gerek -her yöndeki akımlara mensup düşünürler ve yazarlar tarafından tekrar tekrar belirtilmiş ve «kanunun temelden değiştirilmesi» kamu oyunca da en çok benimsenmiş bir arzu haline gelmiştir. Bu şartlar altında dahi, ilgili siyaset ve Devlet adamlarının bu seslere kulaklarını kapamaları, şaşılacak bir cür'ettir.

Bazı siyaset adamlarının bununla da yetinmeyip, düşünürlerin ve idealist gazetecilerin delillere dayanan fikirlerini (tenkitlerini ve tekliflerini) hiçbir surette fikirle ve karşı delille cevaplandırmaksızın, sadece iftira ile karşılamaya yeltenmeleri, aklın almayacağı bir davranıştır : 1965 yılında Petrol Kanununun değiştirilmesini isteyenlerin «Amerikan düşmanı ajanlar», «komünistler» olduğunu söyleyecek kadar, ölçüyü kaçıran, iz'an ve vicdan kaidelerini de hiçe sayarak güllünç duruma düşen siyaset adamlarının varlığını, gazetelerdeki haberlerden öğrenmekteyiz. Bu gibi dürüstlükle bağdaşmaz metodlardan faydalanarak meseleyi gürültüye getirmek yoluna sapan kişilerin bilmeleri gerekir ki, kendisine sarıldıkları bu gayri meşru silâhlar, geri teperek onu kullananları vuracak niteliktedir. Zira aklı başında her şahsın şu soruyu düşüneceği şüphesizdir : Türk iktisadî hayatının ve millî güvenliğinin yararına olan kanun değişikliklerini istemek, «Amerikan düşmanlığı ve dolayısıyla komünist ajanı olmak» sayılırsa, «bütün dünyanın pek iyi tanıdığı kartelci dev petrol şirketlerinin çıkarlarını, bugün yarı sömürge devletlerde bile artık kabul edilmeyen ölçüde gözetmekte olan kanun hükümlerini dört elle savunmak, Petrol Kanununun kendi uzmanlarımız tarafından yeniden gözden geçirilmesini önlemek için çırpınmak» acaba ne olarak vasıflandırılabilir? Aynı mantıkla böyle bir tutuma, en aşağısından, «yabancı sermayenin ve menfaatlerin körü körüne savunucusu olmak» denilmez mi?

Görüşlerinin samimiliğine güvenen bir siyaset adamı, onu kamu oyu önünde aksi fikirlere karşı savunacak medenî cesareti de gösterebilmelidir. İşte sözlerini oturduğu koltuğa değil, kafasına ve vicdanına dayandıran bir Bülent Ecevit, Bakanlık sandalyesinde oturduğu günlerde dahi, kendisine teklif edilen her tartışmalı konferansa veya açık oturuma çekinmeden katılmış ve demokrasi anlayışının ve kamu oyuna saygının en

güzel örneklerini vermiştir. «Petrol Kanununu, onun uygulanışını ve yabancı petrol şirketlerinin tutumunu tenkit eden düşünür ve yazarları» karalama cür'etini gösteren bir siyaset adamının, eğer fikirden, bilgiden, medenî cesareten zerrece nasibi varsa, bu konuyu kendisi ile -istediği yerde ve istediği zaman- kamu oyu önünde (ikili bir konferans veya açık oturumda) tartışmaya hazır olduğumuzu hatırlatırız.

Şimdilik şu kadarını belirtelim ki, bazı siyaset adamlarının, petrol davası alanındaki mücadeleye ve Petrol Kanunundaki değişiklik lüzumunu belirten çabalara karşı, «petrol sanayiinin devletleştirilmesinin bir siyaset meselesi olduğu»nu ileri sürmeleri, demagojinin, samimiyetten ve dürüstlükten uzak politikacılığın tipik misâlidir: Zira tartışma konusu edilen hususların çoğu, «devletleştirme» nin dışında ve üstündedir. İster «devletleştirme» ye gidilsin ister gidilmesin, Petrol Kanunundaki bu hükümlerin, millî menfaatle, millî haysiyetle ve egemenlik hakları ile bağdaşamayacağı şüphesizdir. Bu noktaların üzerinde durmuyarak, onları anlamamazlıktan gelerek, meseleyi bir «devletleştirme» mi «yoksa özel teşebbüs » mü, «tüm olarak millileştirme» mi yoksa «yabancı sermayeden de faydalanma» mı, sorusuna ilişkin bir içtihat ve doktrin meselesi olarak göstermeğe çalışmak, kamu oyunu ve Parlamento'yu aldatmaya yeltenmektir. Türk Devletinin petrol alanında millî müessesesi (Hazine'nin bir parçası) olan Türkiye petrolünün, Devletin milyonlarca lira sarfederek keşfettiği Siirt bölgesinde bile ancak 8 tane arama ruhsatnamesine sahip olabildiğini, 9 uncu arama ruhsatnamesini asla alamamasını (11 yabancı şirketin ise, 8 erden 88 ruhsatnameye sahip olabildiğini) öngören hüküm varken, hâlâ mugalata yoluna sapmağa imkân yoktur. Petrol Kanununun 53 üncü maddesinin 2 nci fıkrasındaki bu hükmün, millî egemenlik kavramına, kamu yararına ve iktisadî hayatımızın gereklerine, Anayasanın 41 inci maddesinde ilân edilen -ve bu kişilerin anlamını bir türlü kavrayamadığı- büyük prensibe ve nihayet Anayasanın 130 uncu maddesinin ruhuna taban tabana zıt düştüğü ortada iken, ilgili siyaset adamlarının, hâlâ «Petrol Kanununun millî menfaatlerimizi koruyacak şekilde düzenlenmiş olduğu»nu, «değiştirilecek hiçbir hükmü bulunmadığı»nı bir kalıp halinde iddia etmeleri, sorumlu koltukları işgal edenler adına pek hazindir. Bunların, somut tenkitlere cevap vermekten kaçınmaları, sadece inkârlarla yetinmeleri ve nihayet meseleyi doktrin alanına kaydırarak çırgından ve rayından çıkarmak için siyasî taktikler peşinde koşmaları, 1965 yılı Türkiye'sinde ancak bir avuç kişiyi kandırabilir. Daha doğrusu, sadece «önceden kararlı» olanları tatmin eder. Amma kamu oyununda bu siyaset adamları hakkında gereken acı ve ağır hükmün verilmesine engel olamaz!.

II. 1954 YILINDA MESELELERİN ELE ALINIŞI :

1965 yılında, yani dünyada uyanmıyan gafilin kalmadığı bir zamanda «Petrol Kanununa ve yabancı petrol şirketlerinin tutumuna karşı olmak Amerikan düşmanı ajanlıktır» diyebilenlere, Türkiye'de «bir numaralı Amerikan dostu» olan değerli fikir adamımız Hüseyin Cahit Yalçın'ın kalemi ile cevap vermek pek uygun düşecektir. Yalçın'ın daha o gün tam bir berraklıkla gördüğünü, 10 yıl sonra bile sezemiyenlerin, ebedi bir kış uykusundan uyanmamağa kararlı olduklarını, böyle bir tegafülün işlerine uygun geldiğini kabul etmek gerekir. Şimdi sözü 80 lik «Düşünür»e bırakalım:

«ECNEBİ SERMAYESİNE NİÇİN DÜŞMAN IDİK ?

Evvelâ, iktidarın bütün inkâr ve tevillerine rağmen sabit oluyor ki, bize başka memleketlere gösterilen **itimat gösterilmemiştir**. Ve bize mutad mukavelelerden daha sert ve ağır hükümler kabul ettirilmek düşünül-müştür. Açıkçası, bize Batı dünyasına mensup **medenî bir memleket muamelesi yapılmıyor; geri, şarklı bir müstemleke yahut yarı müstakil bir Devlet nazariye bakılıyor**.

İşte Petrol Kanunu projesinde bu ruhu gördüğümüz içindir ki, buna mani olmağa ve **utandırıcı, ezici şartları değiştirmeğe uğraşılıyor**. İstiklâl ve hürriyet uğrunda kan dökmüş, muharebelere girmiş ve muzaffer olmuş bir millet sıfatıyla, **Batı sermayesinin boyun-duruğuna ve insafsızlık ruhuna karşı isyan ediyoruz**.

Türkiye ecnebi sermayesine karşı düşmanlık beslemişse, bunun sebebi ecnebi sermayesinin bu memlekette **hakim kesilmiş** olması, bu memleketi **sömürmüş** bulunmasıdır. Yoksa ecnebi sermayesi, bir Avrupa memleketinde olduğu gibi normal ticarî şartlar altında memleketimize gelir ve namuskârane çalışırsa, ona kucağımızı açarız. Fakat ecnebi sermayesi memleketimize **bir hakim ve efendi sıfatıyla** gelmek, **arslan payını** kendilerine ayırarak bizi **işçilik ücretiyle çalıştırmak** gayesini takip ederlerse, onlara elbette düşman oluruz. Memleketler yalnız ordularla zabtedilmez. Sulh içinde ticarî ve **malî imtiyazlarla da sömürülür**.

Biz bu **esaret** altında yaşamış olduğumuz içindir ki, ecnebi sermayesinin meydanı serbest bulunca ne kadar **ezici, sömürücü ve insafsız** davrandığını yakından biliriz... Bu günleri yakından yaşamış, ecnebi sermaye hakimiyetinin **ezici ve tahkir edici azamet ve gururunu** yakından görmüş bir Türk sıfatıyla, içimdeki acıyı hâlâ unutamam... Türkiye 1914 de Birinci Cihan Harbine Almanların tarafında girdiyse, bunun mes'ullerinden biri Türkiye'yi istismar eden, kapitülasyonlara dayanarak Türkiye'de hükümet içinde hükümet haline gelen **insafsız ecnebi sermayesidir**.

Atatürk ve Millî Mücadele ile Türk'ün bu **malî esaret zincirleri de kırıldı**. Mahrumiyetlere katlanarak artırdığımız para ile **malî ve iktisadî kaynaklarımızı kendimiz geliştirmeye** çalıştık. Kuvvetli, müstakil ve ileri hamleli bir memleket olmadan, ecnebi sermayesinden istifadeyi düşünemeyeceğimizi takdir etmiştik. Bu devreyi atlattıktan, Yakın - Doğu'nun, hatta Avrupa'nın en kuvvetli bir devleti haline geldikten, demokratik rejim ile medeniyet dünyası içine katıldıktan sonra ecnebi sermayeden korkmıyabilirdik. Fakat o ecnebi sermaye, eski ecnebi sermaye düşmanlığının hatırasını tazeleyerek **bu topraklara tekrar eski tahakküm ve sömürme ruhiyle gelirse**, ona arka çevirmek, **vatanını seven her Türk için mukaddes bir vazife** teşkil eder. Ecnebi sermaye mi? Buyursun. Fakat **bir leşe konan kartal gibi değil, bir Avrupa'lı memlekete gelen işbirlikçisi gibi, namuslu bir ortak gibi** (Hüseyin Cahit Yalçın, Yeni Ulus 15.2.1954 s. 1).

«AMERİKAN DOSTLUĞU TEHLİKEYE DÜŞÜRÜLMEMELİDİR

Fakat meselede Amerikan dostluğunu tehlikeye düşürebilecek bir ciddiyet ve ehemmiyet maateessüf mevcuttur. Cumhurbaşkanı'nın seyahatine **Türk petrolünün mukadderatı da eklenmiş olduğu göze çarpi-**

yor. Petrol işinde takip edilen siyaset o kadar hatalı ve o kadar zararlıdır ki, Türkiye'ye Amerikan dostluğunu bu derece pahalı bir fiyatla satın almak bu millet için büyük bir dert teşkil edebilir. Yakın Doğu'daki petrol rekabetleri ve mücadeleleri, bizim gözlerimizi açmak lâzımdır.

Demokrat iktidar petrol politikasında çifte hataya düşmüştür. Bir kere petroler, yok pahasına Türk Milletinin menfaatleri kâfi derecede müdafaa ve muhafaza edilmeyerek, Amerikan sermayedarlarına verilecek olursa, bununla ancak sermayedarlar memnun edilir, fakat Amerikan hükûmeti satın alınmış olmaz.

Birleşik Amerika'da sermayenin hükûmet üzerindeki muazzam tesir ve nüfuzunu bilmez değiliz. Fakat öyle bir nokta gelir ki, orada sermaye ayrıdır, hükûmet ayrıdır. Bu ikisini bir zannetmek ve sermayedarlar yolu ile Amerika'yı kendimize bağhyacağımıza ihtimal vermek, büyük bir gaflet teşkil eder.

İkinci hataya gelince, Amerikan dostluğunu sağlamlaştıralım derken, Türk Milleti ile Amerikan Milletinin arasını açmak ihtimal ve tehlikesine düşmüş olacağız. Çünkü Türk Milleti, en zengin ve en mühim sermaye kaynaklarının yani petrol damarlarının ağır şartlar dahilinde Amerikalılara ihsan edilebilmesini unutmaz ve affetmez.

Demokrat Parti tabiidir ki iktidardan düşecektir. Onun yerine gelecek herhangi bir iktidar partisi için, demokratların verecekleri şekilde petrol imtiyazını tanımak kabil olamaz. Petrol imtiyazı bozulmak veya hut makul şartlara bağlanmak istenildiği zaman, karşımızda sermayedarları değil Amerikan hariciyesini buluruz... Amerikan dostluğunu umumî ve siyasî menfaat ve ideal birliği sebebiyle takdir eder ve onu Türk menfaatlerini Amerikan sermayedarlarına çığnetmek yani açıkcası, dostluk için Amerikan sermayedarlarını okşamak siyasetine taraftar olamayız. Bugünkü hale göre, Amerikan sermayedarları petrol inhisarını alacaklarsa, bunu demokratlardan alacaklardır. Türk Milletinden değil. Ötedenberi biz hayatî meselelerde, millî birlik halinde hareket etmek taraftarıyız. Bu meseleleri parti ihtilâflarının üstünde tutmak isteriz. Fakat bugünkü iktidar buna yanaşmayınca, protesto etmek ve hakikati ilân eylemek bir borç teşkil eder.

Henüz iş isten geçmemişken, bu hakikati ilân etmeyi Amerikan dostluğuna verdiğimiz kıymet ve ehemmiyet namına bir vazife bildik. Petrol işletme projesi düzeltilmeli, Türk hakkı muhafaza olunmalı ve ondan sonra Meclisten geçirilmelidir. Aksi takdirde bu imtiyazın tek tarafı kalacağını ve muhalefeti taahhüt altına sokmayacağını düşünmekteyiz.» (Hüseyin Cahit Yalçın, Yeni Ulus 16.2.1954 s.1).

«AYDINLIĞA İHTİYAÇ VARDIR

Petrol davası bütün Türk vatandaşlarının yakından dikkat ve ilgisini çekecek bir mahiyet arz etmeye başladı. Memleket gerçekten hayatî ve son derece uyanıklığa, açık konuşmağa muhtaç bir mesele karşısında bulunmaktadır. Bunda parti çekişmeleri ve parti mülâhazaları yer alamaz. Ve almamalıdır. Partilerin üstünde vatan ve millî şeref ve haysiyet vardır. Biz

Türk vatanının karşılamış olduğu petrol meselesini, yalnız bu görüşten ele almaktayız. Davanın gürültüye getirilmeğe, çoğunluk hâkimiyetine dayanılarak olup bitti haline sokulmağa tahammülü yoktur. Türk vatanını büyük, ağır bir mes'uliyet altına sokacak bir adım atılırken, acelenin yeri olamaz. Ve partizanlık gayretkeşliğiyle sırf karşı tarafın dediğini yapmamak hırsıyla bir karara varılamaz. Böyle bir hayat meselesinde partizanca hareket edenlerin alınlarına ancak VATAN HAINİ damgası vurulabilir...

Cumhurbaşkanı Ankara'da iken, «aile Meclisi» toplanmış; petrolerimizin Amerikan sermayedarlarına ihsan edilir gibi hafif şartlarla elden çıkarılmasına karar verilmiş; petrolcü Amerikalının hazırladığı proje Hükûmet projesi halinde Millet Meclisine gönderilmiştir. Demokrat mebuslar, parti idaresinin o derece emir ve itaatı altındadırlar ki, projenin Mecliste reddedilmesi ihtimali yoktur. Binaenaleyh, Cumhurbaşkanı Meclisten henüz geçmemiş bir kanun tasarısını geçmiş gibi Amerikalı sermayedarlara müjdelemekte mahzur görmemiştir.

Mevcut duruma bakılarak çıkarılması tabii ve zarurî olan bu hükmün doğru olabileceğini zihnimiz almaz. İşin hakikati bu olmamak lâzımdır. Fakat nedir? Bizim mes'ul hükûmet adamlarımız neden kayıtsız kalıyorlar? Her şeyde, en halis vatandaşların en ehemmiyetli tenkit ve mülâhazalarında bile «kasdı mahsus» görmeğe meyleden zihinler, neden bir Amerikan sermaye manevrası karşısında bulduklarını düşünmüyorlar ve neden kanun projesinin henüz Millet Meclisinde müzakere altında bulunduğunu bildirmiyorlar? Biz bunun bir kayıtsızlık, bir dalgınlık olacağına inanıyoruz. Fakat bu sadece bir şahsî inanmadır ki, resmî bir hakikat şeklinde vatandaşları tatmin ve teskin etmesine ihtiyaç vardır.

1954 seçimleri arifesinde, petrol meselesi gibi muazzam bir millet davasının, giderayak, gürültüye getirileceği endişesi, kalblerden silinmek ve Millet Meclisinde mebusların parti zincirine bağlanmadan tam bir vicdan serbestisi ile hür ve şahsî mes'uliyetlerini müdrik bir halde oy vermelerine müsaade etmek, Demokrat Parti için hakikî bir hayat mamat meselesidir.» (Hüseyin Cahit Yalçın, Yeni Ulus 13.2.1954 s. 1).

«AMERİKALI DOSTLARLA AÇIK BİR KONUŞMA

Batı Avrupa ve bu arada Türkiye de dahil olmak üzere bütün hür dünya bugün Amerika sayesinde ayakta ve müstakil durumdadır. Amerika iki cihan harbine seyirci kalmadı. Ve hür dünya ancak Amerika'nın yardımından hürriyet ve hayatını muhafaza edebildi... Açık hakikat bundan ibaret olmakla beraber Amerika Batı dünyasında kâfi derecede sevilmemektedir. Amerikan dostluğunun kıymeti inkâr edilmektedir... Bütün bu dünya içinde Amerika'ya en samimi bir dostluk ve bağlılık gösteren memleket Türkiye'dir. Türkiye'de Amerika'yı kıskanmak hissinden eser yoktur.

İşte düne kadar, şu menhus petrol işi ortaya çıkıncaya kadar, Türkiye - Amerika dostluğu bu memleket için millî bir siyaset, derin bir bağlılık halinde bu memlekette mevcut idi. Ve bugün de mevcuttur. Bazı Ame-

rikan gazetelerinin Türkiye'yi bilmeden, iyi anlamadan Türkiye'de muhalefet partisinin Amerika düşmanlığı yaptığı ve bunu bir seçim manevrası olarak ele aldığı iddiasını ileri sürmeleri yersiz ve çok zararlıdır.

Fakat bugün Amerika sermayesi bu kuvvetli hissi baltalamak tehlikesini yaratmıştır. Halk Partisi için bazı kimselerin isimleri zikredilerek Amerikan düşmanı zannedilmesi, hataların en büyüğüdür. Petrol meselesine şiddetle aleyhtar olanlar arasında bu makale muharriri de dahil bulunmaktadır. Fakat çok kuvvetli ve samimi bir Amerikan dostu idim ve bugün de bu dostluğun sarsılmaması için mücadele etmekteyim. Amerika'ya düşmanlık yapmak için değil. 1942 de Ankara'daki Amerikan Sefiri Amerikan dostu gazetecileri Amerika seyahatine davet etmişti. O derece Amerikan dostu olarak tanınmıştım ki, bu heyete başkanlık ediyordum. Amerika'dan memleketimiz için bir tehdit ve tehlike görmezsek dost hislerimizin değişmesine bir sebep olabilir mi?

Bugünkü tehdit ve tehlikenin Amerika'dan ve Amerikan Hükümetinden değil Amerikan sermayesinden geldiğini görmeyecek ve takdir etmeyecek kadar gafil değiliz. Sermayede milliyet yoktur. Büyük sermaye «enternasyonal» dir. Bu sermaye enternasyonal, milletler arasında harp cereyan ederken gizli yollarla birbirlerinin ellerini sıkırlar. Yalnız kâr peşinde koşarlar.

İşte bu enternasyonal sermaye, Türkiye'ye pençesini uzatmış gibi görünüyor. Bu muazzam ve müthiş kuvvet, siyasete de hâkimdir, gazetelere de hâkimdir, biliyoruz. Fakat acısını bildiğimiz ve ancak kan dökecek elinden kurtulduğumuz sermayeye, tekrar esir olmak istemiyoruz. Bu Amerikan düşmanlığı değildir. Mutlak surette sermayeye karşı kat'i ve umumî surette bir düşmanlığımız da yok. Yalnız insafsız ve sömürücü sermaye istemeyiz. Normal şartlarla, batı memleketlerinde olduğu tarzda bize gelecek sermaye ile işbirliği yapmağa hazırız. Malî emperyalizme şikâr teşkil etmekten kaçınmak, Amerika'ya düşman olmak değildir. Bizim Amerikan dostluğundan beklediğimiz şey, istiklâlini ve hayatını muhafaza etmek isteyen dost bir milleti, insafsız sermayedar grubunun pençesi altına düşmekten kurtarmağa iştirâk etmesi ve elindeki nüfuzu bu uğurda kullanmasıdır. Çünkü enternasyonal sermaye, Amerikan damgası altında bizi sömürmeğe kalktığı için bu memlekette Amerika'ya karşı bir dargınlık yaratabilir. Biz halis bir Amerikan dostu sıfatıyla böyle bir halin önüne geçmeğe çalışıyoruz. İşletme projesinin şartları değişsin, yani başka memleketlerin kabul etmiş oldukları şekle girsin, projeyi biz de alkışlarız. Prensibe muarız değiliz, sömürülmek istemiyoruz ve bu en birinci hakkımızdır.» (Hüseyin Cahit Yalçın, Yeni Ulus 19.2.1954 s.1).

H. Cahit Yalçın'ın gelecek sayıda nakledeceğimiz son makalesinde, özellikle 136 ncı madde üzerinde durmasından, Petrol Kanununun sadece bu maddesinin millî menfaat ve egemenlikle bağdaşmaz olduğu zehabına asla kapılmamak gerekir. Üstadın diğer yazılarında, kanunun tüm olarak bu karaktere sahip olduğu belirtilmiştir. Zaten böylesine korkunç bir hükmü taşıyan kanunun, diğer hükümlerinin dürüstlükle kaleme alındığını tasavvur etmeğe aklın imkân yoktur.

Ruhsatname verme konusunda Devletin yetkilerinin kayıtlanmış olması, tükenme payı maddesi, Devletin alacağı paya ilişkin maddeler ve daha bir çok hüküm -ki bunları diğer yazılarımızda saymış bulunuyoruz- aynı mahiyettedir. Nitekim zamanın muhalefet lideri İnönü, bu gerçeği açıkça dile getirmiş bulunmaktadır.

İNÖNÜ, Balıkesir açık hava toplantısında 15.4.1954 de verdiği nutukta yer alan aşağıdaki cümlelerle sözlerimizi teyit etmektedir :

«Şimdi size hâkimiyetin kayıtsız şartsız kimselerin elinde olduğunu anlatacağım. Size kanaat verecek, son günlerde çıkan kanunlardır. İki tanesini misâl olarak zikredeceğim. Bunlardan biri Yabancı Sermaye Kanunu, ikincisi de Petrol Kanunudur...»

Yabancı Sermaye Kanunu gibi Petrol Kanunu da seçimlere karar verildikten sonra B.M.M. ne geldi. Bu kanunun gerekçesinde dir ki, «Bu kanun Türk Devletin petrol işletmemesi esası üzerinde kurulmuştur.»

Petrol Kanununun her maddesi işte bu ruha göre hazırlanmıştır. Petrol Kanunu lâyihası yabancı sermaye ile petrol işletilen bütün devletlerdeki kanunlara nazaran en ağır ve en fecî şekilde hazırlanmış olanıdır.

Bu kanundaki «petrol hakkı sahiplerinin rızası olmadıkça değişiklik yapılamaz» maddesi, Komisyondaki ve halk efkârı önündeki mücadelelerimiz neticesinde kaldırıldı. Amma, bu fazla bir şey ifade etmez. Zira bu kanunun her maddesi kapitülasyon esası üzerine hazırlanmıştır. Nitekim, bu değişikliğin, kanunun ruhuna en küçük bir ziyan getirmeyeceğini, yabancı gazetecilere bizzat Başbakan söylemiştir.

... Petrol gibi bizim fakir memleketimizde büyük bir servet kaynağı olacak maddenin kanunu, seçim acelesi içinde çıkarılır mı? Mesuliyet hissinden zerre kadar nasibi olan bir iktidar, giderayak böyle bir kanun çıkaramaz. Aceleleri ne idi? Hesapları nedir? Bilmiyoruz. İhtimal sizlere yeraltından hazineler fışkıracığı masalını söyleyeceklerdir. Halbuki bu kanunla yabancılara 5 sene, 10 sene, hatta 12 sene arama hakkı verilmektedir. İnsaf ediniz efendiler. Aranması 12 sene sürebilecek ve ancak ondan sonra işletilmesi başlayacak bir maddeye ait kanun üç ay bekletilemez miydi? Vazifeyi bu kadar hafiften ve düşüncesizce alanlar bize elem veriyor.

... Yabancı sermaye kanunu ile Petrol Kanununun vücuda getirdiği bütün şartlar, bizimle mücadele halindedir. Amma Türk vatanını selâmete götürmek için bu memleketi bir avuç harabe toprağı olarak ele aldık. Biz bu memleketi yabancı emellere kaptırmayız. Kapitülasyonsuz bir memlekette asil bir milletin evlâtları olarak yaşayacağız.»

İNÖNÜ, Ankara Radyosundaki seçim konuşmasında da (27.4.1954 de) aynen şöyle demişti :

«... Sayın Bayar, Adana'da Petrol Kanununu müdafaa ediyor... Bizde petrol işletmesinin şartları ve usulleri, kendi bünyemize göre düşünölmek lâzımdır. Petrol Kanununun münakaşasının nerede toplandığını gözden kaçırmıyalm... Ancak yabancı sermayeden istifade fikri bize kapitülasyon getirmemeli ve Türk Devletini kendi ülkesinde devlet haklarından mahrum etmemelidir. Bizim tezimiz budur. Petrol Kanunu lâyihası, Türk Devletini petrol aramaktan ve işletmekten menetmek esası üzerine kurulmuştur... Bundan başka lâyiha, Petrol Kanununu bir mukavele addediyordu ve tarafların rızası olmadıkça değiştirilemeyeceğini söylüyordu. Bunlar Devletin hâkimiyetine zıt olan fikirler ve tekliflerdir. Bunlar kısmen düzeldi, fakat Başbakanın yabancı gazetecilere beyanatı ile hiçbir şeyin değişmemiş olduğu kanaatinin hükümette mevcut olduğu anlaşıldı... İşletmeler Bakanının Petrol Kanunu kimseye imtiyaz ve inhisar vermiyor sözleri ciddiyetten mahrumdur.»

Gelecek sayımızda, «Petrol Savaşı» nı aydınlatan açıklamalara ve nakillere devam edeceğiz. M.A.

2. Cihan Savaşından Yirmi Yıl Sonra Berlin

Tuğrul ANSAY

İkinci Cihan Harbinin sona ermesinin 20. yıldönümünün geldiği şu günlerde Berlinliler heyecanlı günler geçirdiler. Şehrin üstünden alçaktan uçan Rus jet uçaklarının acı sesleri, ses duvarının aşılması ile çıkan top gürlemesini andıran patlamalarla karışarak soğuk harbin sinirleri geren nahos bir örneğini gösterdiler.

Nazi Almanyası'nın kayıtsız şartsız teslim olmasından 20 sene geçmesine rağmen bugün Batı Berlin üzerinde Rus uçakları uçabiliyorlar ; Erhard Batı Berlin'e bir Amerikan askerî uçağı ile gelmeği tercih ediyor ; Batı Berlin Belediye Başkanı şehre kara yolu ile dönemediği için uçağı binmek zorunda kalıyor ; şehre yiyecek içecek getiren yüzlerce kamyon, yolların önceden haber vermeden kapatılması dolayısı ile, saatlerce hudut kapılarında beklemeğe mecbur oluyorlar. Bütün bunların zahiri sebebi Federal Almanya Cumhuriyeti yasa organı olan Bundestag'ın Batı Berlin'de toplanması.

Harbin bitmesinden beri bu kadar zaman geçmesine rağmen Alman'ya ile bir sulh anlaşması henüz imzalanmamıştır. Buna rağmen Batılılar kendi işgalleri altında bulunan bölgede 1949 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti'ni kurmuşlar ve egemenlik haklarına sahip olan bu ülke Sovyet Rusya tarafından da tanınmıştır. Diğer taraftan Rus işgali altında bulunan bölgede de Ruslar aynı sene içinde Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni kurdular. Alman Demokratik Cumhuriyeti de egemen bir ülke olduğunu iddia etmesine rağmen bugüne kadar doğu bloku dışındaki devletlerin ancak birkaçı tarafından resmen tanınmış ve bunlarla diplomatik münasebetler kurabilmiştir. Alman milletini temsil etmek iddia ve gayretinde olan her iki devlet de bu sahada birbirleri ile mücadeleden geri kalmıyorlar. Tabii bu mücadelede iktisadi bakımdan kuvvetli olan Batı Almanya üstün durumda.

Bugün Batı Almanya'da Amerikan askerlerine rastlanır. Fakat bu askerler Almanya'da işgal kuvveti olarak bulunmamaktadırlar. Federal Cumhuriyetin kurulmasından son-

ra imzalanan NATO anlaşması hükümleri dahilinde Amerikan kuvvetlerinin mevcudiyeti Almanya'da devam etmektedir, ki bu genel olarak Almanların da menfaati icabıdır. Berlin'deki Amerikan askerlerinin mevcudiyet sebebi ise başkadır. Berlin, henüz hukuki bakımdan Batı Almanya'nın tam bir parçası olarak mütalâa edilmemektedir ; burada Federal Cumhuriyetin egemenlik hakları kısıtlanmıştır.

Harbin bitiminde Berlin ilk olarak sadece Rus askerleri tarafından işgal edilmişti. Ruslar 28.4.1945 tarihinde Berlin'e girince derhal komünist bir Alman'ı Berlin Belediye Başkanı tâyin ederek şehrin idaresini ona vermişlerdi. Bir müddet sonra batılı müttefikler de Berlin'e gelince şehir 4 işgal bölgesine ayrıldı. 25 Temmuz 1945 tarihinde bu 4 bölgenin müştereken idaresi için bir **kommandatura** kuruldu. Daha sonra 1946 da Berlin için muvakkat bir Anayasa hazırlandı. Bugünkü doğu ve Batı Berlin bu anayasaya göre ve kabul edilen seçim kanununa göre seçilen meclis ve yürütme organı tarafından, fakat **kommandatura**'nın nezareti altında idare edilmeğe başlandı. Seçimlerde komünistlerin beklediklerini elde edememeleri üzerine Ruslar **kommandatura**'nın işlerini baltalamağa başladılar ; Temmuz 1948 de fiilen **kommandatura**'dan çekildiler ve kendi bölgelerinde ayrı bir meclis ve idare kurdular. Bu suretle Berlin 1948 senesinde fiilen ikiye bölünmüş oldu ; Birincisi 1946 muvakkat anayasasına göre Amerikan, İngiliz ve Fransız işgal kuvvetleri nezareti altındaki idare, ki buna Batı Berlin denmektedir. İkincisi ise Rus işgal kuvvetleri nezareti altındaki Doğu Berlin idaresi. Fakat nazari olarak bugün de dörtlü askerî idare devam etmektedir. Yani herbir işgal kuvveti diğerinin bölgesine girmek yetkisine sahiptir. Doğu Berlin'de Amerikan, İngiliz ve Fransız askerlerine Batı Berlin'de Rus askerlerine rastlanır. Fakat tatbikatta Batılılar Rus bölgesine ancak bu haklarının devam ettiğini göstermek için girmektedirler. Bundestag'ın Berlindeki toplantısı sı-

rasında Batı Berlin üzerindeki Rus uçakları da bu teorik askerî yetkinin kötü bir örneğinden ibarettir.

Batı Berlin hâlen 1950 de yürürlüğe girmiş olan Esas Teşkilât Kanunu hükümlerine göre sivil bir idare tarafından yönetilmektedir. 1955 senesinde Batılılar Batı Almanya'daki işgal statüsüne son vermelerine ve egemen bir Federal Almanya Cumhuriyetini kurmalarına rağmen, Batı Berlin'i bu ülkenin bir parçası olarak kabul etmekte tereddüt etmişlerdir. Halbuki Batı Almanya Anayasasını hazırlayanlar Batı Berlin'i de Federal Cumhuriyeti meydana getiren eyaletlerden biri olarak Anayasa'da zikretmek istediler ve bunu dolayısı ile yaptılar da. Gerçekten Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 23 üncü maddesi bu anayasanın hükümlerinin Doğu ve Batı dahil bütün Berlin'de yürürlükten olduğunu bildirmektedir. Buna mukabil aynı anayasanın dibacesinde Berlin diğer eyaletler arasında zikredilmemiştir. Federal Meclis'de Batı Berlin temsilcilerinin oy hakları yoktur. 1950 tarihli Berlin Esas Teşkilât Kanunu'nun 1 inci maddesinde Berlin'in Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bir eyaleti olduğu (f : 2) ve bu Cumhuriyet'in kanunlarının Berlin'de de yürürlükte bulunduğu bildirilmiştir. (f : 3) Fakat Berlin'in işgal kuvvetleri yönünden özel durumu dolayısı ile bu iki hükmün Batı Berlin'de yürürlüğe girmesi müttefiklerin talebi üzerine, ileri bir tarihe atılmıştır. (Berlin Esas Teşkilât Kanunu M. 87). Şu halde, Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasasına göre bu anayasa hükümleri Berlin'de de yürürlükte değildir ; fakat Berlin Esas Teşkilât Kanunu'na göre yürürlükte değildir. Batı Berlin Esas Teşkilât Kanunu'nun 1 inci maddesine göre Berlin Federal Almanya Cumhuriyeti'ni meydana getiren eyaletlerden biridir ; fakat bu, hukuken ancak ileri bir tarihte gerçekleşecektir. Bu sebepten, meselâ, bugün Batı Almanya'da ölüm cezası kabul etmek anayasa hükmüne aykırı olmasına rağmen, Batı Berlin'de ölüm cezasının kabul edilmesi mümkün olabilecektir. Batı Berlin'de Federal Almanya Cumhuriyeti egemenlik haklarını mutlak olarak kullanmamaktadır. Gayet mahdut derecede olmasına rağmen bu şehirde işgal rejimi devam etmektedir. Federal Almanya Cumhuriyetinin kabul ettiği kanunlar

Türkiye'nin Yapı Sorunları

S. Tuğrul CEMALİGİL
Yük. Müh. - Mimar

otomatik olarak Batı Berlin'de yürürlüğe girmediklerinden bu şehrin yasama organı tarafından da aynı kanunların kabul edilmeleri gerekmektedir. (Tatbikatta Batı Almanya kanunları Batı Berlinde de, üzerlerinde münakaşa dahil yapılmadan, kabul edilmektedir.) Batı Almanya Anayasa Mahkemesinin yetkileri Berlin hudutları dışında kalmaktadır (Federal Anayasa Mahkemesinin 21.5.1957 tarihli bir kararı DVBI 1957, S. 641). Buna mukabil diğer mahkemeler esas itibarıyla Batı Berlin dâvalarına da bakabilmektedirler.

1955 tarihinde Ruslar tarafından Alman Demokratik Cumhuriyeti kurulduğundan beri Berlin meselesi Alman Birliği meselesinin bir parçası olarak yeni bir yön almağa başlamıştır. Bir taraftan egemen bir devlet olduğunu iddia etmesine rağmen 3 batılı devletin askerî kuvvetlerinin, bir sulh anlaşması imzalanıncaya kadar ülkesinden geçmesine izin vermek zorunda olan Alman Demokratik Cumhuriyeti Berlin'e sivil giriş ve çıkışı bizzat kontrol etmekte ve bu hususta, kendisini tanımamış olan Batı Almanya temsilcileri ile zaman zaman aynı masa başına oturmaktadır. Diğer tarafta ise Federal Almanya Cumhuriyeti Berlin'in kendi egemenlik hudutları içinde olduğunu iddia etmektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti bu iddiasını tatbikat alanına intikal ettirmek için Cumhurbaşkanlığı resmî ikametgâhını Berlinde bulundurmakta, yasama organı toplantılarını da zaman zaman Berlin'de yapmaktadır (Federal Anayasa m. 145 buna cevaz vermektedir). Bu toplantıların Berlinde yapılmasını men edecek kuvvetli hukukî deliller yoktur. Fakat Doğulular da jet gürtülleri, geçiş tahditleri ve yol kapamaları gibi vasıtaları kullanmak suretiyle psikolojik bir baskı yapmak imkânını ellerinde bulundurmaktadırlar. Bütün bu olaylar muvacehesinde Berlin meselesi nasıl halledilecektir sorusu Almanya'nın birleştirilmesine bağlı bir mesele olmakta devam ediyor. Almanyanın birleştirilmesi ise Berlin meselesinin halline bağlı ve bütün bunların gerisinde bu meselelerin halledilmesini arzulamayan büyük ve küçük devletler.

Teferruat için aşağıdaki kitaplara bakılabilir :

Theodor Maunz, Deutsches Staatsrecht, S. 374 ud (12. bası München 1963 Elmer Plischer, Government and Politics of contemporary Berlin, The Hague 1963.)

Devlet, Özel İdare, Belediye, Köy İdareleri ve İktisadî Kurumların ortak yapı sorunlarını topluca gözden geçirmek, aksaklıkları tesbit etmek ve gerekli tedbirleri belirtmek suretiyle günümüzün bu önemli ana davasına ışık tutmağa çalışacağız. Konumuzun çok geniş kapsamının yaratacağı güçlükleri bilmekteyiz. Ancak Türkiye'de tüm yapı sektörünün ortak sorunları ve ortak çözüm yolları bulunduğu bir gerçektir. İşte bu noktadan hareketle yapı sorunlarının aydınlığa çıkarılacağına inanmaktayız.

Dilimizde yapı kelimesi, hem yapıyı meydana getirmek için yapılması gereken eylemleri, hem de bu eylemler sonunda var olan nesneyi anlatmak için kullanılmaktadır. Bazan bu ikinci kavram «Bina» kelimesi ile de anlatılmaktadır. (1)

Devlet Yapıları : Hükümet Konakları, Adalet Binaları, Ceza Evleri, Karakol Binaları, Hastahaneler, Sağlık Evi - Sağlık Ocakları, İlk-Orta-Yüksek Okullar, Üniversiteler, Yurt Binaları, Lojmanlar, Tarım tesisleri, Elçilikler vesair yapı türleridir.

Özel İdareler : Hizmet Binaları, Otel, Gazino, Lokanta, Kaplıca, Han-Hamam v.s. gelir getiren bina türleriyle ilgilidirler.

Belediye'lerde : Hizmet binaları, Konut, Oto-Gar (Terminal) Dükkân-Çarşı, Han-Hamam, Otel, Gazino, Tiyatro, Sinema gibi gelir getiren binalarla Kütüphane, Aşevi, Yurtlar, Genel Mahaller, Haller v.s. yapı türlerini realize etmektedirler.

Köy İdareleri ise : Köy Odası, Muhtarlık, Cami veya Mescit, Okul, Öğretmen Evi, Çarşı, Kahve, Fırın, Hamam, Dibek, Değirmen, Yunak, Pazar yeri (2) v.s. yapı türleri ile ilgilidirler.

Yurdumuzda yalnız Belediyelerce verilen ruhsatnamelere göre 1962 yılında 47.555 adet ve 2 Milyar 21 Milyon 715 Bin liralık inşaat yapılmıştır. (3) Yine 1962 de şehirlerde konut sektöründe 1 Milyar 530 Milyon liralık yatırım yapılması (4) yapı sorunlarının önemi hakkında açık fikir vermektedir.

İster Özel Sektör, ister Kamu Sektörü tarafından yapı alanındaki her türlü eylemler arasında sıkı ve sürekli bağlantılar vardır. Genellikle Kamu Sektöründeki araç ve gereçler özel yapıları geniş ölçüde etkilemektedir. Konuya bu açıdan baktığımız zaman toplam yatırımların % 63 ü oranındaki 6 Milyar 464 Milyon liralık inşaat yatırımının (5) tüm sorunlarının bu etüdümüzün kapsamında bulunduğunu görürüz.

Mahallî İdareler'den : 67 İlin Özel İdaresi, 1024 Belediye (ki bunlardan % 8 ninin geliri 500.000,— TL. sının altındadır.) (6) ve 35.382 köy bu yapı sorunlarından az-çok nasibini almaktadır. 17.676 köy ilk okula kavuşmayı beklemektedir. (7) Belediyelerimizin % 70 şî oturulabilir hizmet binalarından yoksundur. Halen 10-15 kentimizde sözü edilebilir Oto-Gar (Terminal) binaları mevcuttur.

Yapı alanında diğer kamu tesisleri de çok kifayetsiz veya değer ifade etmeyecek durumdadır. Bütün sorunları Mahallî İdarelerin omuzlarına yüklenen konut yapıları ise ayrı ve çok geniş bir davâdır. Mahallî İdareler yapı yatırımları; tüm yatırımların % 5,3 ü gibi (8) belki küçümsenecek bir miktarda olduğu ifade edilmekte ise de; Özel Sektör yatırımlarına örnek oluşu ve düzenleyici rolü asla ih-mâl edilemeyecek bir mertebededir, niteliktedir.

Bir yapının realize edilmesi genellikle «3» safhada mümkün olmaktadır.

- 1 — Program,
- 2 — Plânlama,
- 3 — Yapım (İnşa)

Her üç safha ayrı ayrı özellikleri olan gerekseme, bilgi ve gereçler yönünden eleştirilecektir.

1 — Program : Bir yapının gerçekleştirilmesi için her şeyden önce bütün ihtiyaçların tam olarak tâyin ve tesbit edilmesi gereklidir. Eksik veya fazla istekler plânlama ve yapım safhalarında büyük güçlükler doğurur. Diğer bir deyimle: İdareler yapıdan ne istediğini açık - saçık bilmelidir. Yapının neye hizmet edeceği, ne

için kullanılacağı kesin şekilde vüzuha kavuşmalıdır. Bu bakımdan programlara çok dikkatle eğilmek zorunludur.

Yapı sorunlarının başında program gelmektedir. Genel olarak yapı ile ilgili bütün idarelerde ciddi program çalışmaları yapılmamaktadır. Çok defa yapının hizmet amacı bilinmeden plânlama safhasına geçilmektedir. Oysa program: yapının hakiki fonksiyonunun ortaya koyma bakımından büyük önem taşır. Resmî binalar, Hükümet Konakları, Ceza Evleri, Hastahaneler ve nihayet okullar hep amaçları iyi seçilmemiş programlarla uygulanmaktadır. Çok defa yapının daha inşası bitmeden ihtiyaç ve hizmet bakımından yetersiz duruma düşülmektedir. Bu yapılar ya büyük külfetlerle tadil edilmekte, veyahut eklerle, yeni yapılarla ihtiyaç giderilmeğe çalışılmaktadır. Her yapı türünden bunlara bol bol örnekler verilebilir.

İster Devletin, ister Mahallî İdarelerin, isterse Özel Sektörün olsun her yapı kesin bir program ve hakiki ihtiyacın araştırılıp tesbitile ele alınmalıdır. İdareler veya Özel Sek-

tör, yapacağı program çalışmalarına çok önem vermeli, kâfi zaman ayırmalı ve bu çalışmalara her halde Mimarın iştirakini sağlamalıdır. Oysa konusuna göre: Hijyenist Hekim, Pedagog, Eğitimci, İnşaat Mühendisi Makina-Elektrik Mühendisi, Dahilî Mimar ve yapının hizmet edeceği dalın uzmanları da program çalışmalarına katılmalıdır. Şunu da kesinlikle belirtelim ki; ciddi araştırmalara, İstatistikî bilgilere, ilmi standartlara dayanılmadan yapılan program çalışmaları da verimli olamaz.

O halde program çalışmalarının bir ön safhasının mevcut olması zorunludur. Şunu esefle kaydedelim ki; Milyonluk yatırımlar yapan Devlet Daireleri dahi bu gerçeği kabul etmekten çok uzaktadır. Mahallî İdareleri, Özel Sektörü bu açıdan suçlamağa dilimiz varmıyor. Fakat Devlet İdarelerinin bu konudaki büyük günahının Milyonların kaybına sebep olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye'de günlük taleplere cevap verme «gününi gün etme» eğilimi bu sektörün başındakilerin de yakasını bırakmamaktadır. Hele yukarıdakilerin «Şu günde bitirilmeli» kaptisi, onlara

hoş görünmek isteyen yatırımcı İdareleri araştırma - hazırlık safhalarını sifıra indirmeğe sevkeder. Milyonlar heder olur veya feci neticeler elde edilir. Bu neticelerin sorumlusu bulunamaz. Hatta vaktinde bitirilen yapı yatırımcının âmirleri tarafından takdir edilmesini de sağlar. Bu tragedide böylece devam edip gider.

Fantazi bir örnekle konuyu basite irca edelim : Çok kez otolarda «Sür'at felâkettir» levhası asılıdır. -Doğru... yollar sürprizlerle doludur.- Her an önünüze ne çıkacağını kestirmenize imkân yoktur. Yirminci Yüzyıl: Bu sür'at çağı bizde böyle levhalaşır. Yapı sektöründekilerin de baş ucuna aynı levhadan asmak isterdim. Araştırma ve program safhalarında politik itişlerin vereceği hız felâkettir. Oysa hemen ifade edelim: Çok defa ciddi araştırma ve programa dayanılmadan yapılan yatırımlar aksamakta ve gecikmektedir. -Büyük şehirlerde herkes yarıda kalmış veya uzun zamanda bitirilmiş yapılara sık sık rastlar- onun için bir yığın örnek vermeğe lüzum görmüyorum.

(Devamı gelecek sayıda)

● PARANIZA BOL FAİZİ,

● ZENGİN İKRAMİYELERİ

ve

● MUAMELELERİNİZDE ÂZAMÎ KOLAYLIĞI,

● SAĞLIYAN YEĞANE BANKA;

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

Cevdetoğlu

(Basım A 2489) - 336

Ne Diyorlar

B E D E L

«Aşırı sosyalist fikra yazarlarına ne kadar sitem edilse azdır. Onlar bilmelidirler ki «toprak ağaları» dedikleri çiftçilerin çoğu Millî Mücadelede silâha sarılıp dağlara çıkan mücahitlerdir».

Bu satırlar, bir Adana gazetesinden alınmıştır. Adana'da çıkan «Millî İrade» gazetesinin 3 Mayıs 1965 günlü sayısından..

«Millî İrade» gazetesi, Tarım Bakanı sayın Turhan Kapanlı ile Adana'da Çukurova çiftçileri arasında yapılan toplantının «en ilginç tarafı»nın, eski Hükümetçe hazırlanan Toprak Reformu Kanun tasarısı hakkındaki tenkitler olduğunu söyleyerek, «Sosyalizmi savunan gazetelerimiz bu konuya değinmediler» diyor, ve bu eksikliği gidermek için, bazı ileri gelen Adana çiftçilerinin, toplantıda toprak reformu ile ilgili olarak söyledikleri sözleri özetliyor.

Yazının başına aldığımız «sitem» işte bu sözlerdendir.

Ağaların sitemi şöyle devam ediyor:

«Atatürk'ün 5 Ağustos 1920 günü Bozanti Beyannâmesinde belirttiği gibi, (düşmanların saldırılarına karşı maddî manevî yıkılmaz bir çelik set olmak şerefini hakkıyla kazanan) bu kahramanların ve çocuklarının kabahatları, alın teri dökerek harap çiftliklerini tekrar düzene sokmuş olmaları mıdır?»

Kurtuluş Savaşına katılanlar arasında, bölgeleri işgal edilince «silâha sarılıp dağlara çıkan» lar arasında, bazı ağaların, bazı büyük topraklı kimselerin de bulunduğu gerçektir.

O mücadeleye baş koymuş olanların hepsine şükran duyarız.

Fakat silâha sarılıp dağa çıkanlar, Kurtuluş Ordularının birliklerine katılıp cepheden cepheye koşanlar, yalnız ağar mı idi?

O savaşta «düşman saldırılarına karşı maddî manevî yıkılmaz bir çelik set olmak şerefini hakkı ile kazanan» kahramanların çoğunluğu, ya topraksız ya da az topraklı Türk köylüleri idi... Onların alıp verecekleri kişisel maddî ölçülere vurulabilse idi, ne düşman gelse verecekleri ne düşman gitse alacakları bir şey vardı.

Onlar ki yüzyıllarca kendi yurtlarında, devletten çekmediklerini ağalardan, ağalardan çekmediklerini devletten çekmişlerdi. Çöllerde şehitler vermiş, ömürlerinin çoğunu, köylerinden, evlerinden irak cephelerde tüketmişlerdi. Yarı boğaz tokluğuna yarıcılık, ırgatlık yapmış, Kurtuluş Savaşına, bir çoğu, topraksız girip topraksız çıkmışlardı.

O adsız kahramanlardan sağ kalanlar da, veya onların çocukları, torunları da,

— Ügrunda kan döktüğümüz, şehit verdiğimiz bu topraklarda, bir çoğumuz, hâlâ, başkalarının topraklarını süreriz... Hâlâ, İbrahim Paşa yasalarının hak verdiği kadar dinlenme aralarıyla, güneş doğarken çalışmağa başlayıp güneş batarken kazmalarımızı bıraktığımız ağa topraklarında ekme paramızı zor çıkarırız... Bir çoğumuz hâlâ yarıcı, hâlâ ırgatız... Devlet asgarî ücret koyar, ağalardan onu bile alamayız... Aldığımızın da çoğunu ağaların elçilerine bırakırız, diye sitem etselerdi, toprak reformuna

Bülent ECEVİT

karşı direnen ağalar, bu siteme ne cevap verebilirlerdi?

Atatürk'ün, ağa, ırgat ayırmaksızın, Kurtuluş Savaşının bütün mücahitleri için söylediği sözleri, birkaç toprak ağası, şimdi, kendi ağalık haklarının belgesi olarak göstermeğe kalkıyorlar.

Fakat, gene Atatürk, 1936 da Meclisi açarken,

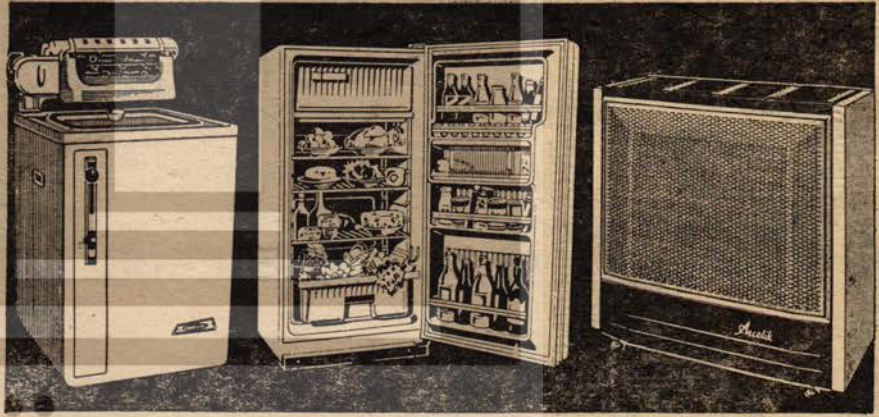
«Her Türk çiftçi ailesinin, geçineceği, çalışacağı toprağa malik olması behemehal lazımdır. Vatanın sağlam temeli ve imarı bu esastadır», demişti.

Gene Atatürk, 1937 de Meclisi açarken,

«Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır... Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafeti ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lazımdır», demişti.

Hiç bir ağadan daha az kahraman olmayan, bu vatana hiç bir ağadan daha az şey vermiş olmayan topraksız köylüler de,

en üstün kalite
en uygun fiyat
gerçek garanti

TUSTAY
ARÇELİK

SÜTLÜCE, KARAAĞAÇ CADDESİ 2-4, TEL.: 49 44 00

(Yeni Ajans 1937) - 333

Atatürk'ün bu sözlerini, kendilerine toprak verilmesi gerekliliğinin, büyük topraklar bölgelerindeki nüfus yorgunluğuna göre sınırlama gerekliliğinin belgesi olarak göstereselerdi, ağalar, toprak reformuna karşı direnme gücünü kimden alabilirlerdi?

Adana'da birkaç ağanın «Millî İrade» adlı gazetede yayımlanan sözleri, ulusal bağımsızlık için savaşmış olma karşılığında bir dokunulmazlık imtiyazı, bir maddî bedel istemidir.

Oysa bu ağalar veya onların babaları, dedeleri, Kurtuluş Savaşındaki kahramanlıklarıyla, ulusa ve yurda karşı insanlık ve şeref borçlarını ödemişlerdi. Şimdi, ödedikleri o borcun bedelini istemek, karşılığını

aramak, Kurtuluş Savaşına ve o Savaşdaki kahramanlıklara gölge düşürmektir.

İnanıyorum ki, aslında birçok ağalar, kendileri adına böyle bir sitemde ve böyle bir bedel isteminde bulunulmasından üzülecek, sıkılacak kadar onurlu kişilerdir. Onlara düşen, şimdi, bu yakışıksız, -Gaziantep diliyle- bu «gereksiz» gerekçeleri öne sürecek toprak reformuna karşı çıkanların sözcülüğünü reddetmektir.

Bir Kurtuluş Savaşında vatana yaptıkları hizmet için Devlete fatura kesmeğe kalkışmak, ağa olsun, ırgat olsun, hiç bir Türke yaraşmaz.

(Milliyet'ten)

Kültür ve Sanat

“bitmeyen kavga,,

Mehmet SEYDA

Kitap, 1949 da yayımlandığı zaman -bizdeki çevirisi demek istiyorum- toplatılmıştı. O zaman iktidarda C.H.P. vardı.

Kitap, 1965 de yayımlandığı zaman -bizdeki çevirisi demek istiyorum- toplatıldı. İktidarda AP. CKMP. YTP. MP. koalisyonu vardır.

Steinbeck'in bu ünlü romanının Ağa-oğlu Yayınveince hazırlanan baskısının kapağında, çok yerinde ve zekice bir buluşla, Zonguldak (Kozlu) olaylarında ölen işçilerimizden birinin tabutunu götüren işçiler görünüyor. Nitekim, romanın içinde de böyle bir bölüm vardır. Tarım işçilerine ateş edilir, işçiler ölür, arkadaşları tabutunu götürür.

Bitmeyen Kavga'nın yasaklamış, fikra yazarlarımızı, karikatürçülerimizi hemen davranışa getirdi. Kitap yasaklama, yazar suçlama, artık modası geçmiş bir dönemde kalmalıydı. Ama bir türlü kalamıyordu. Kitap toplattırılması ile, Konya'da, Hülleci'yi oynayan tiyatroya yapılan baskın, bir Meclis üyesinin bunca yurt sorunu ortada dururken «Falanca ilkokula Tonguç adını kim verdi?» diye önerge hazırlaması, ardı ardına geliyordu. Öte yanda, Meydan - Yön -Yeni Dergi adlı üç dergide, 29 yıldır adı sanı sanatı anılmayan dünya çapındaki şairimiz Nâzım Hikmet'in yaşamı, sanatı, şiirleri üzerinde yazılar çıkıyordu.

Türkiye bir uyanışın, silkinişin içindedir. Eski günler hortlamayacaktır. Ama eski günleri özleyenler, düşüncüyü kısıtlamak istiyenler, kitap toplatabilen hükümette, oyun basan okulda, önerge veren Mecliste, her yerdedir.

Sonradan bir şey anlaşıldı : Steinbeck bu romanı 1936 yılında yazmıştı. Yayımlandığı vakit, sanatçı, San Fransisko'daki Commenwalth Club'ün altın madalyasını kazanmıştı. Steinbeck, Plützer armağanı, Nobel edebiyat armağanı kazanmış çok ünlü bir yazardı. En önemlisi AMERİKALI

bir yazardı. Kimimizin gönlünde yatan aslanlar, «Küçük Amerika olmak» değil miydi?

Adviye Fenik kitabı okumamış. Londrada bir grevden bahsediliyormuş, kitap iki ülkede yasaklanmış, biri İspanya'da biri bizde, diye yazmış. Sonra, «Biz, ötedenberi müstehcen hariç, edebî eserlerin fikir kitaplarının ne sebeple olursa olsun toplatılmasının aleyhindeyiz. Çünkü muzur fikirlerin yayılması bile, kitap toplatılmakla önlenilmez. Tam aksine, daha genişler» diye yazmış. Son Havadis gazetesinde. Bu gazete bir AP. yayın organıdır, onu destekler.

Geriye ne kaldı?

Bitmeyen Kavga'nın yasaklama kararının kaldırılması kalmıştı.

Yasak kararı kaldırıldı. Kitap şimdi serbestçe satılmaktadır.

Roman, Jim Nolan'ın, gidip partizan Mac'a başvurmasıyla başlar. Elma bahçelerinde elma toplamak için tutulan gündelikleri son derece düşük işçilerin ayaklanması, grev ilân etmesi ve dayak yemesi, kurşunlanmasıdır konu. Biraz ekonomi bilenler, Amerika'daki kalkınma mucizesinin, işçi sınıfını kıyasıya sömürmekle, daha yakın yıllara dek 12-13 yaşlarındaki çocukları ağır işlerde, ocaklarda, maden yataklarında üç buçuk kuruşa çalıştırıp illiğine dek sömürmekle gerçekleştiğini de bilirler. Amerika, dünyanın BİRİNCİ DEVLETİ oluşunu, kendi işçi sınıfına borçludur. Steinbeck de, tarım işçisinin sömürülme serüvenini tam bir gerçekçilikle, bütün ıyıtızlı ile anlatan, hattâ, yansızlığı yüzünden, aşırı solcuların gazabını üstüne çeken bir yazardır. Gerçekten, solculuğa tebelles bağnazlık, bizde, Steinbeck'i «sınıf kavgasına ihanet» le suçlamıştı bir zamanlar.

Romanda, Doktor Burton, yazarın -düşünü bakımından- biraz kendisi oluyor: «... Parmağını kestiğinde, yarannın içine streptokok girer, yarayı şişirir. Hastanın camı yanar. Yarannın şişmesi bedenini

mikropla yaptığı savaşı gösterir. Acı da kavgadır. Hangisinin kazanacağını bilemezsin. Fakat yara bir döğüş sahasıdır. Eğer hücreler savaşı kaybederlerse, streptokok yayılmağa başlar. Kolum üst kısımlarına yürür. Mac, işte bu küçük grevler tıpkı birer iltihaplanmaya benzer. İnsanların içine mikrop girmiştir. Hasta hafif bir ateşle yanmakta, lenfa guddeleri şişmektedir. İşte ben bu mücadeleyi görmek için yarannın bulunduğu yere geliyorum.» -s. 153-

Parti üyesi Mac ile yeni arkadaşı Jim Nolan'ın konuşmaları, bize, partizanların umutsuz savaşlarının, «kızıl» olarak damgalanışlarının kendilerinde uyandırdığı acı su katılmış ruhsal durumlarını yansıtır:

Mac : «Artık uyumalıyız. Ne var biliyor musun Jim? Gergî bunu sana bu gece söylemem doğru değil ama grevi kazanacağımızı zannetmiyorum. Bu vâdi gayet güzel mükemmel teşkilâtlandırılmış. Ateş açacaklar. Grevin önüne geçecekler. Bizim şansımız yok bunda. İşçiler de mücadele başlar başlamaz teker teker kırışı kurmağa bakacaklardır. Fakat bunu düşünüp canını sıkma Jim. Bu iş yine yürüyecek. Yayılacak. Bir gün, gayemize erişeceğiz. Buna inanmamız gerek.» Mac bir direğe dayanarak doğruldu. «Eğer bir gün kazanacağımıza inanmasaydık, zaten buraya gelmezdik.» diye devam etti. «Doktor, mikropların sirayet etme meselesinden bahsederken haklıydı. Yalnız bizde sirayeti sermaye gerçekleştirir. O kalbimize kadar işleyip bizi öldürmeden evvel hakkından gelmeliyiz. Hiç değişmiyorsun, Jim. Hem buradasın. Bana kuvvet veriyorsun.»

Jim, «Bana Harry için başından ne dereceye kadar başarı kazanabileceğimizi anlatmıştı, zaten,» dedi. «Herkes bizden nefret ediyor, Mac.»

Mac, «İşte işin en güç tarafı da bu,» diye Jim'in sözlerini tasdik etti. «Evet, herkes bizden nefret ediyor. Taraftarlarımız, düşmanlarımız, hep bizden nefret ediyorlar. Eğer kazanırsak, Jim, eğer düşmanı yenersek, bizi önce kendi taraftarlarımız mahvedecektir. Yine de niçin bu işin içindeyiz, bilmem. Of, haydi uyuyalım artık.» -s. 164-

Jim'in söyledikleri doğrudur : Patronlar ve polis başta, onlardan herkes, arkadaşları, işçiler de nefret etmektedir. Ama onların kendi kişisel çıkarları için kimse den istedikleri bir şey yoktur. Böyle bir çıkmazın içinde, bir yandan olaylara yön vermeğe çalışarak, öte yandan, olayların içinde eriyip kaymayarak, kendilerini tüketecilerdir.

Steinbeck'in bu başarılı, ustaca yazılmış romanı, aslındaki sade üslûba uyularak dilimize çevrilerken, çevirmende, yer yer tutukluklar, tutarsızlıklar göze çarpıyor. «Muhallebici oğlanı» deyimi yanlış; Türkçe'de «muhallebi çocuğu» deyimi vardır. -s. 194- Gene Türkçemizde bugün, «nazarlarını» -s. 220-, «tasdik etti» -s. 229-, «müdahele» -s. 242-, «yol vasıtalarını» -s. 242-, «gaye» -s. 264-, «tebessüm» -s. 313-... gibi sözcükleri karşılayan Türkçe sözcükler bulunmaktadır. Çevirmen, bu dil kargaşalığından kurtulursa, çevirdiği yapıtlar daha iyi, daha rahat okunur. Kendisine,

boş zamanlarını Ataç'ı okuyarak, onun çeviri üzerindeki düşüncelerini öğrenerek değerlendirmesini salık verirsem, beni kınamasın.

Burada bir de Ağaoglu Yayınevi'nin tutumuna değinmek istiyorum. «Puşkin Üzerine Konuşma», «Sosyalizm ve İktidar»,

b. bardot'yu savunmak

Sungu ÇAPAN

Herkeşe bilinen bir konu üzerine film yapmanın zorluğunu baştan kabullenen Malle, Vie Privée'de sinemanın cinsellik simgesinin zikzaklı, intihara değin gidebilen, kararsız yaşantısını, yer yer belgeli bir anlatımla bezeyerek, beylik bir aşk serüveni kalıbında yansıtmayı deniyor katkı ve yorum yapmaksızın. Başarıyor mu? Vie Privée'nin ne iyi ne kötü olduğu savlanamaz ama kendi türü içinde tutarlı, kalıcı bir film olduğu gerçek. Hiç değilse birinci yarısıyla. İlk filmini çevirmezdence önce üç yıl Cousteau'yla, altı ay Bresson'la çalışan IDHEC çıkışlı Louis Malle, taşkın, yaratıcı bir coşkuyla alıcının ardına geçen eski eleştirmenler topluluğundan değildir çokluk Cahiers'cilerin onu kendilerinden saymalarına karşın; 1957 de Ascenseur pour l'échafaud'yu ortaya koyduğunda artık bağımsız, uyumlu, ussal bir anlatı diline ulaşmıştı o, enikonu iyi bir teknikçiydi. Nitekliliklerini her yeni filminde daha bir geliştirdi, yaydı, son yapıtı Drieu La Rochelle'den uyarladığı Le Feu Follet'de donuk bir büyülenme duygusuyla korkunç bir burukluktaki dingin bir birleşime vardırı. Vadim, Clouzot, Godard Malle'den önce ve sonra BB'li filmler sundular ama Vie Privée'nin önemi, ayrıksılığı Malle'nin, günlük yaşamının haklarını bile yitirmiş BB'ye yararlı olmak isteyen, onu anlamaya, açıklamaya çalışan tutumundadır; gerçi sıradan bir ikinci yarıda gitgide BB'nin bildik kişisel yaşamından uzaklaşır film ya, çağın tanıçalaştırılan, yığınları ardından sürükleyen ünlü bir artiz'inin bunahmlı, bıkkın, tedirgin bir biçimde sürüp giden çapraşık yaşamından tüm ayrıntılarıyla bölümler verebilme çabasıdır, BB adının kendiliğinden zorunlu kıldığı genellikle ayarlı erotisme eklentileri içinde, ruhbilimsel bir gözlemcilikle. Ama cinematographique parçalara ayrıldıkta azıcık yozlaşır bu Simone de Beauvoir'in deyişiyle yumru yumru göğüslerinde ortaya çıkan kadınlığa dayanan usandırıcı ünlenme, yalnızca bir olaya indirgenir, bayağı bir melodramı andırır, üstelik sürekli bir konuşmazlıkla, somurtularla, oynadığını sanan sanki Vadim'deki benzeri iğreti bir BB bu kamıyı pekitir gibidir. Gene de BB'nin Malle'in yönetisimde öbür filmlerinden daha bir başka olduğu söylenebilir.

Vie Privée Cenevre'de Lemman gölü kıyısında başlar, Paris'te gelişir, İtalya'daki Spolète'de tükenir (tükenir mi? Pek belli değil, seyirciye bırakır orasını Malle). Raslantılarla sinemaya geçen Jill/BB önceden istediklerinin tümüne kavuşur, paralanır, ünlenir (ünün gazetecilerce, kamu oyunca nasıl istismar edildiğini bir bir saptar Mal-

«Giovanni'nin Odası» ve en son bu «Bitmeyen Kavga» ile, Türk okuruna olumlu hizmetleri dokunuyor. «Bitmeyen Kavga» gürültülü patırdılı bir kitap oldu, satılır. Öbürlerinin satış şansı nice, bilemem. Ama çağdaş edebiyatla, geçmişin ünlü-değerli yapıtlarını dilimize kazandırma yolundaki emekleri aralıksız sürsün isterim.

le, Decae'yle birlikte), bir davranışıyla insan yığınlarını ayaklandıran Jill'in özel yaşamı bir daha bulunmazcasına yitmiştir artık, erkeklerde kurtuluşu arar, intiharı dener. Jill'i kemiren melankoli ve intihar, «progression» tutkunu Malle'in bir sonraki filmi Le Feu Follet'nin temasını yankular. (Spolète'deki oda tutsağı, Jill, klinikteki Alain Leroy) «Onun durumunda yaşamak coşkusu, mutlak tutkusu, ölümün yakınında olma duygusu vardır» der de Beauvoir.

Malle ve Rappeneau'nun uyduruğu, BB'nin gerçek yaşamındaki erkeklerden hiçbirine uymayan ya da bunların kimi özelliklerini kişiliğinde toplayan Fabio/M, Mastrianni kurtarır onu; Heinrich von Kleist'in Catherine de Heilbronn'unu sahnelemeye hazırlanan Fabio'da gerçek aşkı bulduğuna inanır Jill, sevişirler. Sinemada ender son-

lardandır Vie Privée'nin sonu, Spolète'de oyunun oynandığı gece damdar düşer Jill, Kleist'i seyrederken, kesilmeksizin bir iki dakika sürer bu düşün, sonsuzluğun boşluğunda Jill düşer düşer Decae'nin etkin, çok duyarlı alıcısıyla bu çocuksu cinsellik anıtının dağılan, dalgalanan saçları altındaki yüzünün bütün ayrıntıları, çizgileri seçilebilir, görülebilir, Florenzi Carpi'nin gittikçe yoğunlaşan tanrısal müziğiyle kutsal bir topaç benzeri döne döne, savrula savrula masalsi bir yumuşakçalık içinde gülümsüyerek düşerken Jill apansız kararır perde, Vie Privée biter. Kimileri BB olayını kurcalamayı nice yeryüzü sorunları arasında gereksiz bulabilir, Malle'nin çabasına omuz silkebilirler öyle ya bu dedi-kodu basınımızın en yaygın, en kanıksanmış tüketim konusudur ama Malle'inki salt ünlü bir sinema oyuncusunun öyküsünü anlatmak değildir, ondan öte kişiyi ele alıp irdeleyen, bir çözüm veremeden yalnızca gösteren bireysel bir filmidir Vie Privée, özel yaşamı yasaklayan, kişinin doğuştan gelen en doğal haklarından birini engelliyen çağdaş toplumdaki kişi özgürlüğüne yapılan saldırıyı, bayağı basını yeren bir filmidir; Antonioni gibi sevmek güçlüğüne değinen, Malle'in kısa plânlar, beklenmedik geçişler, dolgun, çarpıcı görüntülerinin oluşturduğu kaygar anlatısının çok şeyler kazandırdığı, çarçabuk çiziktirilmiş uyuntu bir ikinci yarıya karşın, gene de saygın bir filmidir. Bir BB savunusudur.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

ÜST BASIN
İLAN KURUMU
YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük

Çağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

bibliyografya

Derliyen : S. N. ÖZERDİM

ANADOLU İHTİLALİ II : «Millî Mücadele, Yeni Türk Devletinin Kuruluşu. Yazan Sabahattin Selek, İstanbul 1965. 368 S. 15 lira. (İlk cildi 1963'te yayınlanmış; ikinci citle tamamlanmıştır. Bu ciltte, Kurtuluş Savaşı, savaş boyunca dış ilişkiler ve iç çekişmeler, Yeni Türkiye Devletinin fikri temelleri, Yeni rejim ve rejim kadrosu, rejim ordusu.. konuları işlenmiştir.)

GÜNEŞ ÜLKESİ. Campanella'dan çevirenler : Vedat Günyol - Haydar Kazgan, İstanbul 1965 Çan Yayınları, 128 S. 5 lira. (Önsöz ve Sabahattin Eyuboğlu'nun çevirdiği iki şiirle.)

GELİŞEN KOMEDYA. Melih Cevdet Anday'ın eseri, İstanbul 1965 Çan Yayınları, 112 S. 4 lira. (Tiyatro konusunda yabancı yazarlardan derlenmiş seçme yazılar.)

TURAN YOLU. André Malraux'dan çeviri, İstanbul 1965 Çan Yayınları, 44 S. 3 lira. (Önsöz'le.)

İZ, Anı - Düş - İz. İbrahim Balaban'ın yazıları ve resimleri, Ankara 1965 İmece Yayın Kooperatifi, P.K. 546 Ankara, 98 S. metin dışında resimler, 5 lira. (Balaban'ın yaşamından anılar, izlenimler...)

TANZİMATIN KÜTÜPHANECİLİĞİMİZE ETKİLERİ. Yazan : Dr. Müjgan Cumbur, Ankara 1964 Türk Tarih Kurumu Belleten'inden ayrı basım, 691 - 700 S.

BİLİNİÇ AKIMI ÖZEL SAYISI, YENİ DERGİNİN 8. sayısı Mayıs 1965. 130 S. 5 lira. (Bu sayıyı hazırlayan : Murat Belge).

ORKESTRA, 26. Sayı P.K. 888 - Galata - İstanbul, 2 lira.

SOSYALİZM. Bertrand Russell'dan çeviren : Murat Belge, İstanbul 1965 DE Yayınevi, 95 S. 4 lira.

ROMALILAR, R. H. Barrow'dan çeviren : Ender Gürol, İstanbul 1965 Varlık Yayınevi, 208 S. 5 lira. «Faydalı Kitaplar»

YABANCI'NIN AÇIKLANMASI VE BAŞKA DENEMELER. Sartre'dan çeviren : Bertan Onaran, İstanbul 1965 DE Yayınevi, 112 S. 4 lira. (Situations I'den seçmeler.)

Eğitim :

Ankara Koleji Rehberlik ve Araştırma Merkezi Yayınları, Cezmi Tahir Berk-tin'in konferansları :

Ana Babalar Yüzünden Meydana Gelen Öğrenci Problemleri, 12 S. 250 kuruş.

Orta Dereceli Okullardaki Öğrencilerin İntibak Problemleri, 11 S. 250 kuruş.

Kopye Hakkında Bir İnceleme, 9. S.

Disiplin ve Çocuk Davranışları, 10. S.

Öğrenci Başarı ve Başarısızlıkları Karşısında Ana - Baba Davranışları Nasıl Olmalıdır? 12 S.

Roman - Hikâye :

SERSERİLİK GÜNLERİ. Knut Hamsun'un öyküleri, Çeviren : Behçet Necatigil, 2. basım, İstanbul 1965 Varlık Yayınevi, 96 S. 2 lira.

ÖMER SEYFETTİN. Hayatı - Sanatı - Eserleri, Hazırlayan : Yaşar Nabi, 5. Basım, İstanbul 1965 Varlık Yayınevi, 88 s. 2 lira «Türk Klâsikleri»

BİTİMİYEN KAVGA. John Steinbeck'in romanı, Çeviren : Özay Sunar, İstanbul 1965 Ağaoglu Yayınevi, 356 S., ciltli, 12,5 lira. (Eski bir yasağa dayanılarak kısa bir süre yasaklanmış, sonra satışına izin verilmiştir.)

GÜLLÜCELİ KAZIM. Yusuf Ziya Bahadın'ın romanı, İstanbul 1965 Hür Yayınlar, 132 S. 4 lira.

SAİT FAİK : SEMAVER - KUMpanya. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi, 324 S. 6 lira. «Bütün Eserleri : 1-2» (Yıl sonuna değin sekiz kitapta tamamlanacaktır. Önsöz : Sabri Esat Siyavuşgil.

SUSAN DENİZ. Vercors'un hikâyeleri, Çeviren : Suat Efe, İstanbul 1965 Varlık

Yayınevi, 80 S. 2 lira.

Şiir :

GÖÇEBE. Cemal Süreya'nın şiirleri, İstanbul 1965 DE Yayınevi, 42 S. 3 lira.

EAĞIMSIZLIK GÜLÜ. Ceyhan Atuf Kansu'nun şiirleri, Ankara 1965 Toplum Yayınevi, 55 S. 3 lira.

TEMMUZ BİLDİRİŞİ. Hasar Hüseyin'in şiirleri, Ankara 1965 Toplum Yayınevi, 63 S. 3 lira.

MAX JACOB. SEÇME ŞİİRLER. Hazırlayan : Ülkü Tamer, İstanbul 1965 Yeditepe Yayınları, 62 S. 3 lira. (Önsöz Cemal Süreya'ya.)

YİTEN DÜNYA. Mehmet Emin Çöl'ün şiirleri, Mersin 1965 (Mesudiye Mah. 50/Sok. 48). 70 S. 250 kuruş.

İLGİSİZ TÜRKÜLER. İclâl İpekkaya'nın düzyazıları, İstanbul 1965. 78 S. 3 lira.

MADEN, ENERJİ VE BANKACILIK SAHALARINDA OTUZ YILDIR MEMLEKET HİZMETİNDE

ETİBANK

SERMAYESİ : 500.000.000 TL.

Genel Müdürlük :	
Genel Müdür	11 21 94
Genel Müdür Mv. (İdari)	11 16 24
(Teknik)	11 21 53
(Enerji)	11 46 07
(Bankacılık)	11 71 56
Santraller	11 61 40 (5 hat) 11 99 91 11 93 28 11 36 31 11 21 81
Genel Sekreter	11 21 89
Bankacılık Banka Hiz. Sube Md.	12 85 44
Krediler ve Dış Muameleler Şb. Md.	11 69 27

Subeler	
Ankara	11 15 47
Anafartalar	11 45 31
Pangaltı	48 31 31
Büyükdere	44 80 20
Cemberlitas	22 13 92
Denizli	18 37
Karaköy	44 12 52
İzmit	11 93
İzmir	15 59
İstanbul Alım - Satım	44 46 48/49
İzmir	38 220
Aydın	19 39
Balıkesir	16 68
Diyarbakır	12 50
Adana	38 28
İskenderun	19 72
Kayseri	17 08
Zonguldak	18 44

Tasarruf sahiplerine en büyük imkânları ancak ETİBANK sağlar

FORUM

FİKİR MEVDANIDIR

Osmanlı Devleti Tarihini Sığartan İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 12 — Cilt : XVIII — 100 Kuruş
İdarehane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55* Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme : Forum Dergisi P.K. 131
ANKARA

★

Sahibi ve Yazışleri Müdürü
FİKRET EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Başkan : Yaşar KARAYALÇIN
Üyeler : Metin AND — Ali Bozer —
Fikret EKİNCİ — Adnan GÜRİZ —
Adnan ÖZAKTAŞ — İzzet SEDES —
Hasan TAN — Cahit TALAS — Be-
sim ÜSTÜNEL — Şevki VANLI

Dizgi ve Baskı
GÜRİSOY BASİMEVİ
Mebusevleri Çarşısı No: 11 - Ankara
Telefon : 13 17 53

İlan ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. ★ Metin arası
santimi 10 TL. — (Devamlı ilân ve-
renlere pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL,
★ Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (uçak)
90 TL. Avrupa (uçak) 54 TL. —
Bütün yabancı devletlere (Adl)
44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

ZİRAAT BANKASI

Muhterem hesap sahiplerine
en iyi şekilde
hizmet etmekten şeref duyar.

Bu gün servislerinde kullandığı
elektronik hesap makineleri ile daima
Modern Bankacılığın önderi olmuştur

T.C. ZİRAAT BANKASI